

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

**GLOBAALI TALOUSKRIISI JA SEN VAIKUTUS EDUSKUNNASSA
KÄYTYYN PUOLUSTUSKESKUSTELUUN**

Tutkielma

Kapteeniluutnantti

Sami Äijälä

Esiupseerikurssi 66

Merisotalinja

Huhtikuu 2014

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Esiupseerikurssi 66	Linja Merisotalinja
Tekijä Kapteeniluutnantti Sami ÄIJÄLÄ	
Tutkielman nimi GLOBAALI TALOUSKRIISI JA SEN VAIKUTUS EDUSKUNNASSA KÄYTYYN PUOLUSTUSKESKUSTELUUN	
Oppiaine, johon työ liittyy Strategia	Säilytyspaikka MPKK:n kurssikirjasto
Aika Huhtikuu 2014	Tekstisivuja 34 Liitesivuja 0
TIIVISTELMÄ <p>Tutkimuksessa tarkastellaan globaalien talouskriisien vaikutusta eduskunnassa käytyyn puolustuskeskusteluun. Tavoitteena oli selvittää julkisen keskustelun perusteella, miten globaali talouskriisi näyttäytyy eduskunnassa käydyssä puolustuskeskustelussa.</p> <p>Tutkimuksen lähdemateriaali koostui eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoista, joita oli yhteensä 78 kpl. Pöytäkirjat sisälsivät yhteensä 1558 puheenvuoroa. Tutkimusaineisto ajoittui ajanjaksolle, joka on vuoden 2009 lopulta vuoden 2012 loppuun. Tutkimusmenetelmänä oli sisällönanalyysi.</p> <p>Aineistoa käsiteltiin kahdessa jaksossa; ennen ja jälkeen kevään 2011 eduskuntavaalien. Puolustuskeskustelua lähestyttiin erilaisin teemoin, joista kriisinhallinta oli selkeästi suosituin keskusteluteema 1. jaksolla. 2. jaksolla teemoista nousivat esiin puolustusvoimauudistus, materiaalihankinnat ja määrärahat ja talous.</p> <p>Aineiston perusteella päädyttiin siihen tulokseen, että globaalilla talouskriisillä on ollut vaikutuksensa julkiseen puolustuskeskusteluun eduskunnassa. Tutkimuksen tarkastelujakson alkupuolella talouskriisi oli maailmalla jo alkanut mutta se ei vielä juurikaan näkynyt Suomessa. Ajanjakson toisella puoliskolla talouskriisin vaikutus jo näkyi sekä suomalaisessa julkisessa keskustelussa että taloudessa yleisesti. Talouskriisi näkyi paitsi keskustelujen teemojen muutoksessa myös oppositio- puolueiden kritiikin perusteissa. Talouskriisin myötä opposition ja hallituspuolueiden vastakkainasettelu korostui. Tutkimuksen tarkastelujakson aikana aloitettu Puolustusvoimauudistus korosti entisestään tätä vastakkainasettelua synnyttäen välillä hyvinkin värikästä keskustelua.</p>	
AVAINSANAT <p>Globaali talouskriisi, julkinen keskustelu, sisällönanalyysi, eduskunnan täysistuntopöytäkirjat</p>	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma ja rajaukset	3
1.2 Keskeiset käsitteet ja määritelmät	3
1.3 Aikaisempi tutkimus.....	4
2. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ	7
2.1 Tutkimusmenetelmä	9
2.2 Tutkimuksen kulku	10
3. EDUSKUNTAKESKUSTELU VUOSINA 2009–2010	12
3.1 Keskustelun eteneminen	12
3.2 Keskustelun teemat.....	14
3.3 Keskustelun osallistujat	18
4. EDUSKUNTAKESKUSTELU VUOSINA 2011–2012	22
4.1 Keskustelun eteneminen	22
4.2 Keskustelun osallistujat	24
5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
LÄHTEET	35

GLOBAALI TALOUSKRIISI JA SEN VAIKUTUS EDUSKUNNASSA KÄYTYYN PUOLUSTUSKESKUSTELUUN

1. JOHDANTO

Yksi keskeisimmistä Suomeen viime vuosina vaikuttaneista ja edelleen vaikuttavista globaaleista kehitystrendeistä on ollut maailmantalous ja sen muutokset.¹ Taloudellisilla tekijöillä on aina ollut suuri strateginen vaikutus siihen, miten yhteiskunta suhtautuu valtion sotilaalliseen voimaan ja sen ylläpitämiseen.² Vuonna 2008 puhjennut globaali talouskriisi on vääjäämättä heijastunut myös Suomen talouteen ja sitä kautta julkisuudessa käytävään puolustuskeskusteluun.

Globaalin talouskriisin käsitettä on luontevinta avata vaiheittain. Kriisin ensimmäinen vaihe, Subprime-kriisi, alkoi Yhdysvalloista kesällä 2007. Eurooppaan kriisi rantautui 9. päivänä elokuuta. Kriisi alkoi nimenomaan rahoituskriisinä, jonka vaikutuksesta rahamarkkinoiden vaihto yhtäkkiä miltei pysähtyi vaikuttaen jyrkästi markkinoiden riskilisien kasvuun. Vaihetta kuvastaa hyvin kiinteistösidonnaisten sijoitusten arvon ja likvidisyyden romahdus.³

Toiseen, ns. systeemiseen vaiheeseensa, rahoituskriisi siirtyi syksyllä 2008. Keskeisenä kulminaatiopisteenä oli Lehman Brothers -investointipankin konkurssi Yhdysvalloissa syyskuun 15. päivänä. Koska suuri pankki oli kaatunut ennalta arvaamatta, epävarmuus ja epäluottamus nousivat rahoitusmarkkinoilla aivan uudelle tasolle koko maailmassa. Koska pankkien väliset rahamarkkinat periaatteessa pysähtyivät kokonaan, pankkien keskinäinen vuorovaikutus vaikeutui huomattavasti ja ne tulivat erittäin riippuvaisiksi keskuspankeista.⁴ Tästä seurasi USA:ssa asuntokuplan puhkeaminen ja sitä seurasi arvopaperien arvojen romahdus.⁵

¹ <http://www.maailmamuutos.fi>, 4.3.2014.

² Visuri 1997, 124–148.

³ Liikanen Erkki, puhe 25.11.2013.

⁴ Sama.

⁵ Simola, Reunanen 2010, 20.

Rahoitusjärjestelmä kuitenkin pystyttiin pitämään toiminnassa mutta ylisuurien velkaantumisasteiden ja riskisijoitusten purkamisesta johtuen kriisi ajautui kolmanteen vaiheeseen, globaaliin taluskriisiin. Tämä ”Suurena Taantumakin” tunnettu vaihe iski maailmatalouteen voimakkaasti vuonna 2009. Taluskriisi puhkesi yllättäen kuin salama kirkaalta taivaalta.⁶ Tapahtunutta voidaan näin ollen perustellusti pitää todellisena niin sanottuna Mustana Joutsenena.⁷ Myös iskun voimakkuus tuli kaikille yllätyksenä ja sen johdosta kehittyneiden maiden bruttokansantuotteet putosivat eniten sitten toisen maailmansodan. Suomen bruttokansantuote putosi vuonna 2009 huimat 8,5 prosenttia ollen isompi pudotus kuin vuonna 1991, joka oli Suomen edellisen taluskriisin pahin vuosi. Taantuma ei kuitenkaan juurikaan alussa näkynyt keskiverto kansalaisen elämässä; korkojen laskut alhaalle ja valtioiden budjettivajeiden kasvut pitivät yksityisen kulutuksen voimissaan.⁸

Valtioiden budjettivajeiden eli budjettialijäämien kasvu merkitsivät sitä, että heikommassa kunnossa oleville maille, muun muassa Kreikalle ja Irlannille, finanssipolitiikan rajat tulivat vastaan ensimmäisinä. Tämä johti kriisin seuraavaan vaiheeseen, valtionvelkakriisiin, joka kärjistyi keväällä 2010, kun Kreikan suuriksi kasvaneet alijäämät johtivat markkinoiden epäluottamukseen ensin Kreikkaan ja sitten muihinkin taloudeltaan heikoimpiin euromaihin. Taluskriisi saavutti tilanteen, jossa euroalueen maiden talouskehitys ja luottoriskit eriytyvät nyt toisistaan.⁹

Taluskriisi ei näyttänyt laantumisen merkkejä, vaan pitkittyi entisestään ja kosketti nyt jo myös euroalueen suuria maita Espanjaa ja Italiaa vaikeuttaen maiden valtiolainamarkkinoita. Kiisin viides vaihe, Euroopan luottamuskriisi alkoi kesällä 2012. Jopa eurosta eroamisesta alettiin keskustelemaan joidenkin maiden kohdalla.¹⁰

Tällä hetkellä eletään suhdanteen aallon pohjalla ja näkymiä kansainvälisen taloustilanteen heikkenemisen pysähtymisestä on jo havaittu. Talouskasvun ennustetaan kuitenkin olevan hidasta.¹¹

⁶ Gylfason T., Holmström B., Korkman S., Söderström H., Vihriälä V. 2010, 14.

⁷ Wikipedia 25.2.2012: Musta joutsen on erittäin epätodennäköinen tapahtuma, jolla on kolme luonteenomaista piirrettä: se ei ole ennustettavissa, sillä on valtava vaikutus ja osaamme kehittää sille jälkikäteen selityksen. Mustia joutsenia ovat olleet esimerkiksi nykyinen finanssikriisi, syyskuun 9. terrori-isku, sekä Googlen valtava menestys.

⁸ Liikanen Erkki, puhe 25.11.2013.

⁹ Sama.

¹⁰ Sama.

¹¹ Valtiontalouden kehukset vuosille 2014 - 2017 s.3 ja s.29.

1.1 Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma ja rajaukset

Tutkimuskohteena on puolustusasioista käyty julkinen keskustelu. Tavoitteena on selvittää julkisen keskustelun perusteella, miten globaali talouskriisi näyttäytyy eduskunnassa käydyssä puolustuskeskustelussa.

Tutkimusongelma on seuraava:

- Miten globaali talouskriisi näkyy eduskunnan puolustuskeskusteluissa?

Tutkimusongelmaan etsittiin vastausta seuraavien kysymysten avulla:

- Minkälaista puolustuskeskustelua eduskunnassa on käyty vuosina 2009–2012
- Miten talouskriisi näyttäytyy keskustelussa?

Tutkimuskysymysten ja tutkimusongelman pohjalta päädytään tutkimusasetelmaan, jossa tarkastellaan millaista puolustuskeskustelua on käyty eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoissa ja miten se on muuttunut talouskriisin myötä.

Retoriikan analyysi sekä julkisen keskustelun vaikuttavuus on tutkimuksesta jätetty pois. Myöskään itse poliittinen prosessi tai poliittisen tahdon muodostumista ei tutkimuksessa käsitellä. Tutkimusprosessi ja -menetelmä kuvataan tarkemmin luvussa 2.

Tutkimuksessa käsiteltävät teemat ovat tutkijan aineiston perusteella muodostamia. Puheenvuorojen luokittelusta eri teemojen alle on myös päättänyt tutkija itse. Jos puheenvuorossa on esiintynyt enemmän kuin yhden teeman mukaista puhetta, on tutkija tehnyt linjauksen siitä lasketaanko puheenvuoro yhden vai useamman teeman alle.

1.2 Keskeiset käsitteet ja määritelmät

Globaali talouskriisi on käsitteenä laaja ja se voidaan jakaa selkeisiin vaiheisiin, kuten johdannossa on esitetty. Vuonna 2008 taantumaan ajautuneelle maailmantaloudelle voidaan esittää monia erilaisia syitä, jotka toinen toistaan vahvistaen saivat aikaan ennennäkemättömät vaikutukset. Yleisesti esitettyjä syitä globaaliin talouskriisiin olivat velkamarkkinoiden häiriintyminen, asuntolainoituksen kiristyminen sekä globaalin finanssi- ja johdannaismarkkinoiden rahoitusjärjestelmien ongelmat. Eli toisin sanoen rahoituslaitosten toiminnan, yksityisen kulutuksen ja investointien velkaan perustuva kasvu päättyi, koska lisärahoitusta ei ollut enää saatavilla. Sama tilanne markkinoilla on osittain päällä vielä tälläkin hetkellä.¹²

¹² Salminen, Pykälä 2012, 8.

Julkinen keskustelu käsitteenä on haastava. Rahkonen esittää julkisen keskustelun olevan ”median ja journalismin välittämä, kielellisten tekojen muodostama jatkumo, joka koskee jotakin yleisesti merkittävää tai kiinnostavaa asiaa”¹³. Reunanen mukaan julkiselle keskustelulle on tunnusomaista vuorovaikutteisuus ja keskusteluaiheiden yhteiskunnallinen merkittävyys. Keskustelussa tulee esiintyä nimettyjä ongelmia ratkaisuihin, sillä pitää pystyä vaikuttamaan asioihin ja keskustelulla on mahdollista tavoittaa potentiaalinen yleisö.¹⁴ Pekosen mukaan kamppailu symbolisesta vallasta julkisen keskustelun keinoin on yksi tärkeä osa parlamentaarista politiikkaa. Symbolisella vallalla tarkoitetaan Pekosen mukaan sitä, kenen kielellä, sanoilla, termeillä ja symbolisilla ilmauksilla tilanne ja todellisuus kulloinkin määritellään. Myös Max Weberin näkemykset ovat linjassa Pekosen ajatusten kanssa. Weber toteaaakin, että puhuttu ja kirjoitettu sana vaikuttavat huomattavasti politiikan johtamiseen.¹⁵

Tutkimuksessa keskityttiin julkisen keskustelun kautta puolustuskeskusteluun. Puolustuskeskusteluksi on tässä tutkimuksessa määritetty eduskunnassa käyty keskustelu, koska eduskunnan käymä julkinen keskustelu on taltioitua ja poliittisesti merkittävää vaikuttaen olennaisesti poliittiseen päätöksentekoon. Puolustuskeskusteluna tässä tutkielmassa pidetään keskustelua, jossa on käsitelty puolustusvoimiin ja puolustusjärjestelmään liittyviä tekijöitä. Puolustuskeskustelua on lähestytty seuraavin teemoin: 1. puolustusvoimauudistus, 2. kriisinhallinta, 3. materiaalihankinnat, 4. määrärahat ja talous, 5. arktinen alue ja turvallisuus ja 6. Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyö. Tässä tutkimuksessa teemat ovat aihekokonaisuuksia, joita tietyssä eduskunnan täysistunnossa on käsitelty. Aineistosta laskettiin aiheiden esiintymistä, jonka jälkeen analyysin tuloksena aiheet jaettiin kuuteen eri kokonaisuuteen eli teemaan. Yhdessä pöytäkirjassa voi siten esiintyä monta eri teemaa tai siinä ei välttämättä esiinny yhtään nimettyä teemaa. Samassa istunnossa, jopa yksittäisen puheenvuoron sisällä, voi siten esiintyä puhetta monesta eri teemasta. Teemat eivät siis ole sidottu tiettyihin istuntoihin tai puheenvuoroihin.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Taluskriisistä on tehty useampia tutkimuksia mutta ei sen vaikutuksesta julkiseen puolustuskeskusteluun. Taluskriisin syitä ja seurauksia on tutkittu eri näkökulmista ja erilaisiin lähdemateriaaleihin perustuen.

Anna Simola ja Esa Reunanen ovat tutkineet globaalia taluskriisiä journalismin näkökulmasta. Heidän tekemän tutkimuksen tutkimusmenetelmänä on ollut sisällönanalyysi, jossa verra-

¹³ Rahkonen 2006, 25.

¹⁴ Reunanen 2003, 11–12.

¹⁵ Pekonen 1991, 46–48.

taan Helsingin Sanomien ja Kauppalehden taloutta ja talouspolitiikkaa koskevaa journalismia Financial Timesin vastaavaan sisältöön.¹⁶

Sadankomitea on julkaissut Mirva Salmisen ja Jarmo Pykälän tekemän tutkimuksen, joka liittyy tutkimuksiin aiheeseen. Aiheena on ollut ”Finanssikriisin vaikutus Suomen ja Euroopan maiden puolustusmenoihin”. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, onko globaali finanssikriisi vaikuttanut puolustusmäärärahojen kehitykseen ja käyttöön ja jos on, niin miten. Myös tämä tutkimus antaa esimerkin aiheen käsittelyn problematiikasta, vaikka onkin kovin pelkistetty ja suppea.¹⁷

Jarno Limnell on tarkastellut eduskunnan täysistuntopöytäkirjoja tehdessään väitöskirjaa Suomen uhkavapoliitikasta 2000-luvun alussa. Varsinaista eduskunnan puolustuskeskustelua tai talousnäkökulmaa väitöskirjassa ei käsitellä. Aihe kuuluu strategian tutkimuksena sotatieteisiin.¹⁸ Talousnäkökulmasta eduskuntakeskustelua on tutkinut Miikka Vähänen. Hänen Pro gradu –tutkielmansa pohtii sitä, minkälaisilla metaforilla eduskunnan täysistuntopöytäkirjoissa taloutta ja taluskriisiä käsitellään.¹⁹

Taluskriisiä on tutkittu ja tutkitaan edelleen myös Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLA:n ja Ulkopoliittisen instituutin UPI:n toimesta. Yhdessä mielenkiintoisessa ja meneillään olevassa tutkimuksessa selvitetään Euroopan unionin kehityssuuntia taluskriisin jälkeen sekä niiden vaikutusta koko unioniin ja erikseen Suomeen. Tutkimuksen tekoa varten on luotu erillinen tutkimushanke, jonka tavoitteena on esitellä ja analysoida kokonaisvaltaisesti niitä erilaisia EU:n kehitysvaihtoehtoja, joihin taluskriisi kaikkein todennäköisimmin johtaa. Hankkeen keskeinen oletus on, että nyt käsillä oleva kriisi on alleviivannut talouden ja politiikan kytköstä. Hankkeen tieteellisenä tavoitteena onkin luoda puitteet taloustieteiden ja politiikan tutkimuksen väliselle systemaattiselle vuoropuhelulle ja siten edistää monitieteisempää EU-tutkimusta.²⁰

¹⁶ Simola, Reunanen 2010.

¹⁷ Salminen, Pykälä 2012.

¹⁸ Limnell 2009, 7. luku, muun muassa s.289.

¹⁹ Vähänen 2011.

²⁰ <http://www.etla.fi/tutkimushankkeet>, 4.3.2014.

Pohjoismaisesta näkökulmasta talouskriisiä on analysoitu niin ikään ETLA:n toimesta. Julkaisussa nimeltään *Nordics in Global Crisis Vulnerability and resilience* selvitetään syitä ja seurauksia sille, miksi globaali talouskriisi iski voimakkaasti juuri Pohjoismaihin, vaikka kriisillä ei ollut juuri yhtään tekemistä maiden omien taloussysteemien tasapainojen kanssa. Julkaisu tarjoaa syvällistä analyysiä makrotalouden vaikutuksista turbulentsissa maailmataloudessa toimivista pienistä avoimista Pohjoismaiden kaltaisista talouksista.²¹

²¹ <http://www.etla.fi/tutkimushankkeet>, 4.3.2014.

2. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen kirjallisuustutkimus, joka sisältää kokonaisvaltaista tiedon hankintaa.²² Tutkimusmenetelmä on laadullinen sisällönanalyysi. Sisältö analysoidaan deduktiivisesti eli yleisestä yksityiseen.

Tutkimuksen lähdemateriaali koostuu eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoista. Eduskunnan täysistunto on lainsäädäntötyön ajankohtaisen poliittisen keskustelun keskeinen areena. Eduskunnan keskeinen tehtävä on lakien säätäminen. Täysistunnossa päätetään myös valtion talousarvio, käsitellään hallituksen antamat selonteot, tiedonannot ja kertomukset sekä ratifioidaan kansainvälisiä sopimuksia.²³ Empiirisen aineiston kokoamisessa tavoitteena oli hankkia kattava kuva eduskunnassa käydystä puolustuskeskustelusta.

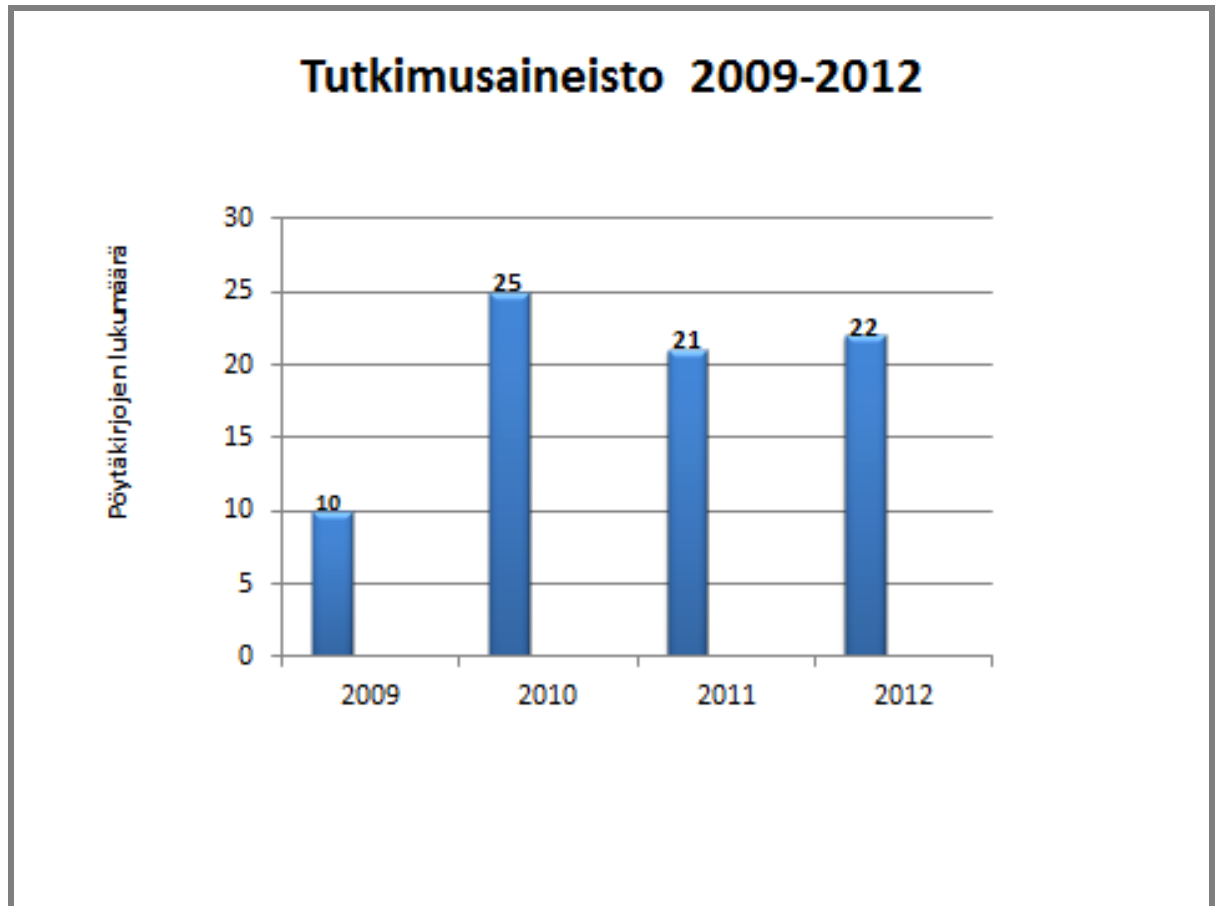
Aineistoon koottiin puolustusvoimia ja yleisesti puolustusasioita käsittelevät eduskuntakeskustelut. Tämä tarkoittaa eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoja, eli asiakirjoja, jotka ovat alun perin suullisesta vuorovaikutuksesta tehtyjä kirjallisia tallenteita. Tutkimusaineistona on käytetty pöytäkirjoja, jotka ajoittuvat vuoden 2009 lopulta vuoden 2012 lopulle. Aineisto koostuu 78 täysistuntopöytäkirjasta.

Varsinainen empiirinen aineisto ja analyysi on jaettu ajallisesti kahteen osaan ja niitä on tutkimuksessa vertailtu toisiinsa. Ensimmäinen osa käsittää eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat vuoden 2009 lopusta vuoden 2010 loppuun (35 kpl). Toinen osa käsittelee pöytäkirjoja, jotka on taltioitu 17.4.2011 eduskuntavaaleista vuoden 2012 loppuun (43 kpl). Huomion arvoista on, että vuonna 2011 eduskunnassa ei käyty ennen eduskuntavaaleja tämän tutkimuksen määrittelyn mukaista puolustuskeskustelua. Eduskuntavaalien jälkeen eduskunnan kokoonpano muuttui, joten korpusta on sen takia käsitelty kahdessa osassa.

Myös talouskriisin vaikutus näkyi keskustelussa. Ajanjakson alkupuolella talouskriisi oli maailmalla jo alkanut mutta se ei vielä juurikaan näkynyt Suomessa. Ajanjakson toisella puoliskolla talouskriisin vaikutus jo näkyi sekä suomalaisessa julkisessa keskustelussa että taloudesta yleisesti.

²² Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 155.

²³ <http://www.eduskunta.fi>, 6.3.2014.

Kaavio 1: Tutkimusaineisto ajallisesti eriteltynä

Kaavio 1 näyttää aineiston koostuvan 78 pöytäkirjasta, joista 10 on vuodelta 2009, 25 pöytäkirjaa on vuodelta 2010, 21 pöytäkirjaa vuodelta 2011 ja loput 22 pöytäkirjaa vuodelta 2012. Vuoden 2011 keskustelumääriin vaikutti alentavasti keväällä käydyt eduskuntavaalit.

Puheenvuoroja oli yhteensä 1558. Niihin on laskettu mukaan myös ministereiden käyttämät puheenvuorot. Tarkasteltaessa puheenvuoroja puolueittain (yht. 1391), ministereiden puheenvuoroja ei ole laskettu mukaan. Tutkimuksessa huomioitiin täysistuntojen keskusteluista ne kohdat, joissa puolustusasiat nousivat keskustelun tasolle. Keskustelun kriteerinä on pidetty vuorovaikutusta eli keskustelun määritelmä täyttyy, jos osallistujia on kaksi tai useampi. Yksittäisiä puheenvuoroja ei tutkimuksessa ole huomioitu, mikäli ne eivät ole saaneet aikaan varsinaista keskustelua.

Sisällöltään mielenkiintoisimmat olivat vilkkaan keskustelun vuoksi (76 puheenvuoroa) pöytäkirja 24.11.2010, jolloin esiteltiin Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle aiheesta sotilasosaston asettaminen korkeaan valmiuteen osana Ruotsin, Suomen, Viron, Irlannin ja Norjan muodostaman EU:n taisteluosaston valmiusvuoroa 1.1.–30.6.2011 sekä sotilasosaston asettaminen korkeaan valmiuteen osana Alankomaiden, Suomen, Saksan, Itävallan ja Liettuan

muodostaman EU:n taisteluosaston valmiusvuoroa 1.1.–30.6.2011. Mielenkiintoinen oli myös pöytäkirja 29.2.2012, jolloin aiheena oli välikysymys puolustusvoimien uudistamissuunnitelmista. Aiheesta käytettiin 121 puheenvuoroa.

Lähdeaineiston yksipuolisuuteen voi helposti suhtautua kriittisesti. Tutkijan linjauksen mukaan tutkimuksessa on keskitytty pelkästään eduskunnan täysistuntoihin jättäen esimerkiksi valiokuntien pöytäkirjat aineiston ulkopuolelle. Pelkkien täysistuntojen puheenvuorojen (1558) tarkastelu koettiin kuitenkin tutkimuksen luonteen kannalta riittäväksi. Kokonaisuuteen ja tutkimuksen lopputulokseen ei tutkijan linjauksilla ole ollut suurtakaan vaikutusta, vaan samaa aineistoa käyttämällä toinen tutkija olisi päässyt samansuuntaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin. Näin ollen tutkimus antaa aineistoineen kiinnostavan ja avartavan näkökulman viralliseen ja julkiseen puolustuskeskusteluun talouskriisin kourissa kamppailevassa Suomessa.

Aihe on myös jatkotutkimuksen kannalta mielenkiintoinen. Tutkimusta voi laajentaa koskemaan muutakin julkisen keskustelun aineistoa kuin eduskunnan pöytäkirjoja tai keskittyä pelkästään tiettyjen vilkkaimpien täysistuntojen sisällön tutkimiseen diskurssianalyysin keinoin.

2.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen tieteenfilosofinen suuntaus on konstruktivismi, tarkemmin sosiaalinen konstruktivismi. Konstruktivistisessa tutkimuksessa tutkijoiden ja tutkittavien ihmisten tieto ja totuus on heidän itsensä rakentamaa. Myös ilmiöitä ja maailman merkityksiä pidetään sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotettuina rakenteina.²⁴ Sosiaalisessa konstruktivismissa tietoa ja totuutta ei myöskään oleteta olevan valmiina rakenteina.²⁵

Se, miten tiedon ja totuuden ilmenemistä kuvataan ja kyseenalaistetaan, riippuu sosiaalisen konstruktivismin suuntauksesta. Väljemmän konstruktivismin mukaan todellisuus on olemassa riippumatta ihmisen representaatiosta. Tiukemman konstruktivismin mukaan ihmisen on mahdotonta olla suorassa kosketuksessa maailmaan, koska maailman ja ihmisen välissä on aina symbolisen tason merkitysrakenteita, kuten kielellisiä määritteitä.²⁶ Äärikäsityksen mukaan ei ole mitään subjektien ja näiden vuorovaikutuksen ulkopuolista todellisuutta. Näin ollen olemme kaikki havaittavan todellisuuden sisällä, jolloin mitään kiintopisteitä ei ole.²⁷

²⁴ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.

²⁵ <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/konstruktivismi>, 3.3.2014.

²⁶ Sama.

²⁷ Roos 2001.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä, jota voidaan käyttää sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen välineenä.²⁸ Tässä tutkimuksessa on käytetty kumpaakin menetelmää mutta painopiste on ollut kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisissa analyysissä aineisto jaetaan aluksi pienempiin osiin, käsitteellistetään ja järjestetään lopulta uudelleenkokonaisuudeksi.²⁹ Analyysi on ollut teoriasidonnaista, jolloin siinä on teoreettisia kytkeitä. Analyysi ei kuitenkaan suoraan nouse teoriasta tai pohjautu siihen, mikä onkin teoriasidonnaiselle analyysille tyypillistä.³⁰

Aineistosta kerättiin strukturoitu analyysirunko, mikä tarkoittaa sitä, että aineistosta kerättiin vain tiettyihin kategorioihin kuuluvia sisältöjä, jotka sopivat analyysirunkoon. Deduktiiviselle sisällönanalyysille on tyypillistä, että kategoriat perustuvat aikaisempaan käsitykseen tai tietoon, ja niihin etsitään aineistosta sisältöjä niitä kuvaavista lausumista, jotka tässä tutkimuksessa tarkoittavat edustajien puheenvuoroja. Tutkimuksessa edetään siis yleisestä eduskunnan puolustuskeskustelusta yksityiseen, tiettyyn puolueeseen kuuluvan edustajan tiettyyn puheenvuoroon.³¹

Sisällönanalyysi on keino, millä selvitetään kielen piirteiden sisältöä.³² Jotta kieltä voidaan ymmärtää sosiaalisena tekijänä, sitä ei saa nähdä pelkästään yksilön yksityisenä ominaisuutena, vaan sarjana kollektiivisia koodeja ja käytäntöjä, joilla kielen käyttäjä tekee itsensä ymmärretyksi.³³ Kieli on myös keino, jolla subjektit ja identiteetit asemoituvat poliittisesti ja yhdistyvät toisiinsa diskurssin kautta.³⁴

2.2 Tutkimuksen kulku

Aloitin tutkimuksen tekemisen lukemalla koko aineiston tekstit läpi. Lukiessani pyrin hahmottamaan määrällistä ja laadullista yleiskuvaa aineistosta. Tutustuessani pöytäkirjoihin, laadin samanaikaisesti analyysirungosta taulukkoa, johon merkitsin missä pöytäkirjoissa oli keskusteltu puolustusasioista. Tämän jälkeen siirryin varsinaiseen sisällönanalyysiin. Analysoidessani koko aineiston vuoden 2009 lopusta vuoden 2012 loppuun, nimesin samaan taulukkoon eduskunnassa käydyn keskustelun keskeiset teemat ja tarkastelin myös keskustelujen ajallista vilkkautta ja eri puolueiden osallistumista keskusteluun. Tämä analyysi vastasi en-

²⁸ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.

²⁹ Sama.

³⁰ Aaltola, Valli 2001, 136–137.

³¹ Tuomi, Sarajärvi 2009, 113–120.

³² Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 157.

³³ Hansen 2006, 18.

³⁴ Sama, 10.

simmäiseen tutkimuskysymykseen: Minkälaista puolustuskeskustelua eduskunnassa on käyty vuosina 2009–2012?

Toisessa vaiheessa keskityin tarkastelemaan niitä pöytäkirjoja, joissa selkeästi näkyi talouskriisin vaikutus käytyyn puolustuskeskusteluun. Tavoitteena oli selvittää miten paljon puolustusasioista on talousnäkökulmasta keskusteltu, mitkä puolueet ovat käyneet keskustelua ja mitä argumentteja he ovat käyttäneet. Tämä analyysi vastasi toiseen tutkimuskysymykseen: miten talouskriisi näyttäytyy keskustelussa? Ensimmäiseen ja toiseen tutkimuskysymykseen vastataan luvuissa kolme ja neljä.

Lopuksi tein kahden edeltävän vaiheen perusteella johtopäätöksiä vastatakseni tutkimusongelmaan: Miten globaali talouskriisi näkyy eduskunnan puolustuskeskusteluissa? Tutkimusongelman vastauksessa pyritään analysoimaan, mitä talouskriisin aiheuttama keskustelumuu-
tos heijastaa ja mitä se merkitsee.

3. EDUSKUNTAKESKUSTELU VUOSINA 2009–2010

Tutkimuksen korpus sijoittuu ajanjaksolle, joka on vuoden 2009 lopusta vuoden 2012 loppuun. Aineistoa käsitellään kahdessa osassa; ennen ja jälkeen kevään 2011 eduskuntavaalien.

Myös hallituksen kokoonpano on muuttunut tarkastelujaksolla tiuhaan. Pääministeri Matti Vanhanen (kesk) toimi pääministerinä 22.6.2010 asti, jolloin hänen tilalleen nimitettiin Mari Kiviniemi (kesk). Kiviniemen hallituksen muita puolueita olivat Kansallinen Kokoomus, Vihreä Liitto sekä Suomen ruotsalainen kansanpuolue. Kiviniemi toimi pääministerinä 22.6.2010–22.6.2011. 17.4.2011 käytiin Eduskuntavaalit, jonka seurauksena eduskunnan ja hallituksen kokoonpanot muuttuivat ja pääministeriksi nimitettiin Jyrki Katainen (kok) 22.6.2011. Kataisen hallitus muodostettiin kuudesta puolueesta, joita olivat Kokoomuksen lisäksi Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, Vasemmistoliitto, Vihreä liitto, Suomen ruotsalainen kansanpuolue ja Suomen Kristillisdemokraatit.³⁵

Puolustusministerinä sekä Vanhasen II hallituksen että Kiviniemen hallituksen aikana toimi Jyri Häkämies (kok). Kataisen hallituksessa puolustusministerinä aloitti Stefan Wallin (rkp) ja 5.7.2012 hänen tilalleen nimitettiin Carl Haglund (rkp).³⁶

3.1 Keskustelun eteneminen

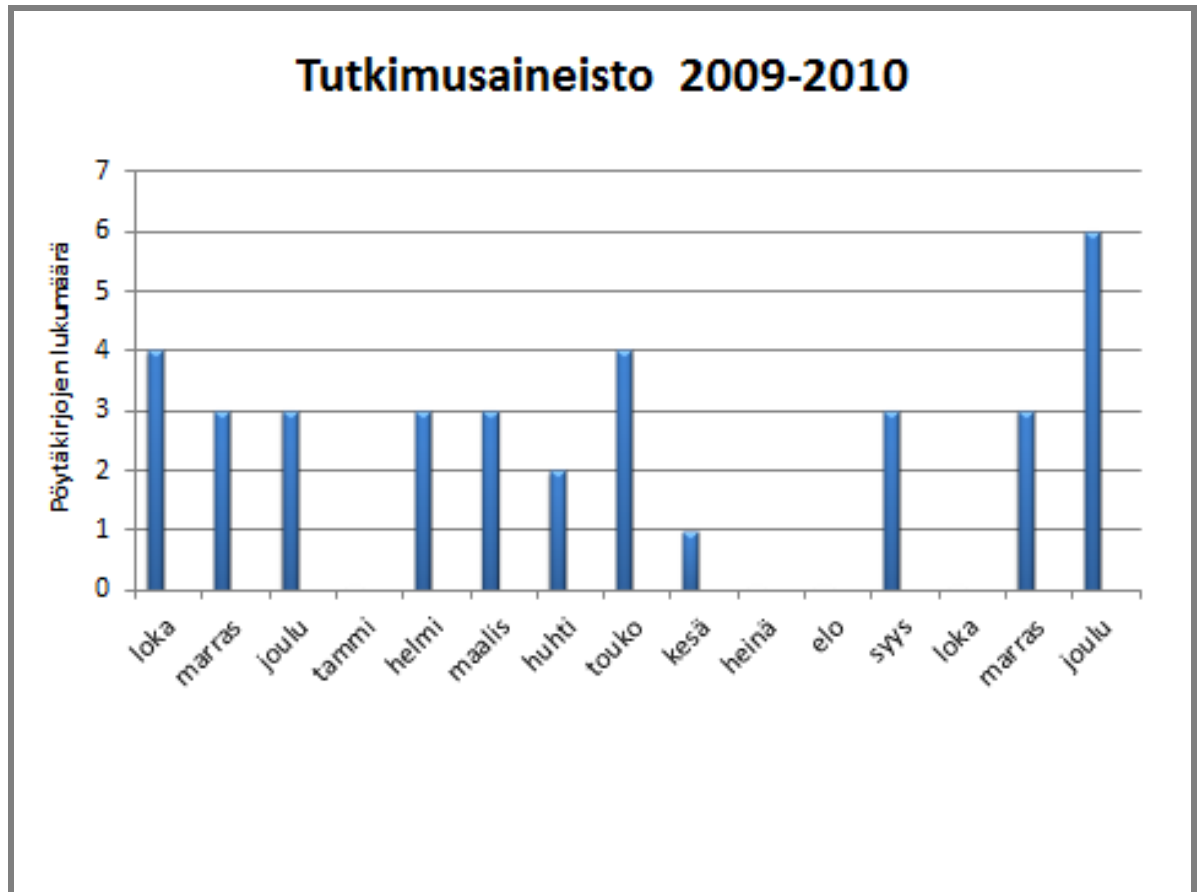
Eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoja tarkasteltaessa huomataan, että tarkastelujaksolla puolustusasiat eivät nousseet keskustelun tasolle läheskään jokaisessa istunnossa. Eduskunnassa keskustelua käydään ajankohtaisten asioiden ympärillä keskimäärin noin 15 kertaa kuukaudessa. Puolustusasiat nousivat tarkastelujaksolla keskustelun tasolle 0–6 kertaa kuukaudessa. Keskeisimpiä ajankohtaisia keskusteluaiheita olivat kriisinhallinta, tarkemmin Afganistanin tilanne, Itämereen ja Suomenlahdelle rakennettava kaasuputki sekä Pohjoismainen puolustusyhteistyö. Kesän tyhjinä kuukausina eduskunta on ollut lomalla.

Alla olevasta kaaviosta 2 nähdään, että loppuvuonna 2009 puolustuskeskustelun keskiössä olleita aiheita olivat kriisinhallinta ja kansainväliset sotilasoperaatiot sekä puolustusvoimien määrärahat seuraavan vuoden talousarvioesitykseen liittyen. Tammikuussa 2010 eduskunta on ollut talvilomalla ja aloittanut eduskuntatyön jälleen helmikuussa Valtiopäivien avajaisilla.³⁷

³⁵ <http://www.valtioneuvosto.fi>, 7.3.2014.

³⁶ Sama.

³⁷ Eduskunnan pöytäkirja 3.2.2010.

Kaavio 2: Tutkimusaineisto kuukausittain vuosina 2009 ja 2010

Helmikuussa 2010 puolustuskeskustelun aiheita olivat hallituksen esitys laeiksi asevelvollisuuslain sekä naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta sekä Valtioneuvoston selonteko Afganistanin tilanteesta ja Suomen osallistumisesta ISAF-operaatioon. Maaliskuussa keskusteltiin niin ikään kriisinhallintaoperaatioista sekä Suomen puolustusteollisuuden kehittämisestä. Tässä vaiheessa keskusteluissa alkoi näkyä talouskriisin vaikutus. Yhä enemmän kansanedustajat alkoivat vaatia perusteluja toiminnoille nimenomaan taloudellisin perustein. Huhtikuussa puolustuskeskustelu alkoikin hallituksen lisätalousarvion synnyttämänä siirtyä keskusteluun Suomen osallistumisesta ISAF-operaatioon Afganistanissa. Samoilla aiheilla jatkettiin keskustelua myös toukokuussa ja kesäkuussa.

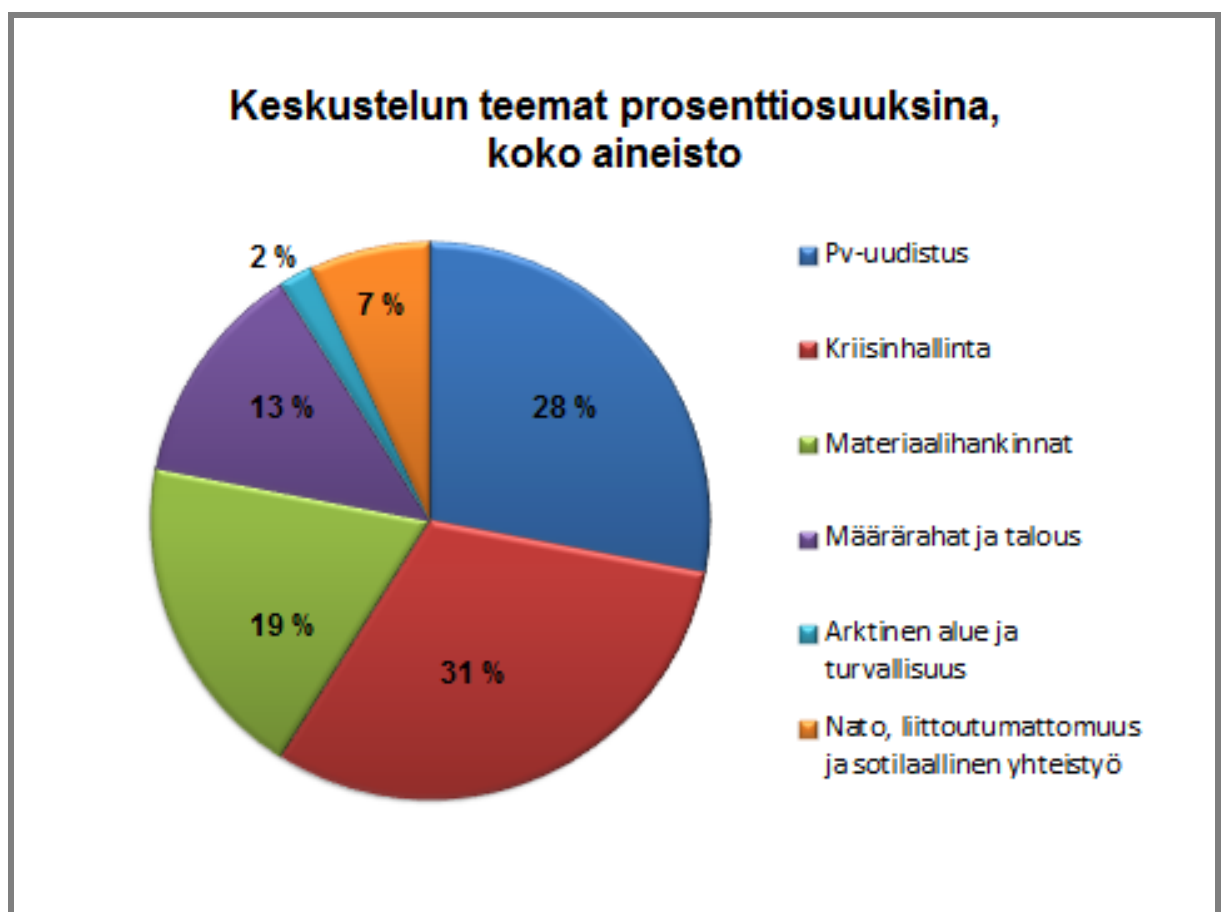
Syyskuusta joulukuuhun keskeisin keskustelun aihe oli jälleen kriisinhallinta. Atalanta-operaatioon sekä NKG- ja NLBG-taisteluosastoihin osallistuminen synnyttikin vilkasta keskustelua yli puoluerajojen.

Keskustelun määrällinen huippu osuu vuosien 2009 ja 2010 loppupuolella. Syynä oli seuraavan vuoden talousarvioesityksen käsittely. Keskustelun vilkastuminen näkyy sekä pöytäkirjo-

jen määrässä³⁸ että keskustelujen laajuudessa.³⁹ Toukokuun 2010 keskustelun vilkastuminen johtui lisätalousarvioesityksen synnyttämästä keskustelusta.⁴⁰

3.2 Keskustelun teemat

Eduskunnassa käydyn julkisen keskustelun sisällöstä voitiin erottaa erilaisia teemoja. Jokaiselle puolustuskeskustelua sisältävälle täysistuntopöytäkirjan tekstille on annettu teema tai teemat, riippuen tekstin sisällön aiheesta. Koko aineistosta nimettiin kuusi keskeisintä, merkityksellisintä ja vallitsevaa keskustelua parhaiten kuvaavaa teemaa. Mikäli jokin aihe esiintyi vain vähäisenä määränä keskustelussa, sille ei erikseen annettu omaa teemaa. Vain keskeisimmät kokonaisuudet teemoiteltiin. Teemat valittiin siten, että mahdollisimman suuri osa eduskunnassa käydystä puolustuskeskustelusta on mahdollista sijoittaa jonkin nimetyn teeman alle. Teemojen valinnassa painotettiin myös talousnäkökulmaa, jotta taloustilanteen muutokset kävisivät ilmi tarkasteltaessa puolustuskeskustelua.

Kaavio 3: Keskustelun teemat prosenttiosuuksina käsittäen koko aineiston

³⁸ Eduskunnan pöytäkirjat 1.10.2009–15.12. 2010.

³⁹ Eduskunnan pöytäkirjat 1.10.2009, 8.10.2009, 20.10.2009, 22.10.2009 ja 7.5.2010, 20.5.2010, 21.5.2010, 26.5.2010 ja 10.11.2010, 17.11.2010, 23.11.2010, 24.11.2010.

⁴⁰ Eduskunnan pöytäkirja 7.5.2010.

Kaavio 3 kertoo tässä tutkimuksessa käytettyjen teemojen esiintymisen prosenttiosuuksina, kun tarkastellaan koko aineistoa. Eniten keskustelua käytiin kriisinhallinta -teeman ja Puolustusvoimauudistus -teeman osalta. Huomioitavaa kuitenkin on, että teemojen mukainen keskustelu painottui eri tarkastelujaksoille; kriisinhallintakeskustelu 1. tarkastelujaksolle ja Puolustusvoimauudistuskustelu 2. tarkastelujaksolle. Seuraavassa esitellään tarkemmin tutkielmassa käytetyt teemat.

1. Puolustusvoimauudistus on teema, joka käsittää puolustusvoimissa vuosina 2012–2015 toimeenpantavaa uudistusta käsittelevää sisältöä. Puolustusvoimauudistuksen tarkoituksena on muun muassa sopeuttaa organisaatio ja henkilöstö käytettävissä olevaan rahoitukseen. Tämä edellyttää yhteensä noin 800 milj. euron säästöjä ja joukko-osastojen lakkauttamisia. Puolustusministeri Stefan Wallin (rkp) perustelee Puolustusvoimauudistusta Eduskunnan täysistuntopöytäkirjassa PTK 50/2011 tiistaina 11. lokakuuta 2011 seuraavasti:

”Puolustushallinto aloittaa puolustusvoimauudistuksen toteuttamisen mahdollisimman pian. Uudistus mahdollistaa puolustuskyvyn ylläpitämisen 2020-luvun tarpeiden mukaisesti, ja syyt tähän uudistukseen ovat tiedossa: taloustilanne, kiinteiden kustannusten ja puolustusmateriaalien hinnannousu, ikäluokkien pienentyminen takavuosiin verrattuna ja myöskin materiaalin vanhentuminen. Tavoitteena on pitkäjänteisesti voida kohdentaa riittävät resurssit puolustuskyvyn ylläpitoon ja kehittämiseen.”

Puolustusvoimauudistus on yksi keskeisimmistä teemoista, jonka ympärillä puolustuskeskustelua Eduskunnassa käytiin. Keskustelua käytiin sekä puolesta että vastaan. Keskustelun käyminen painottuu lähes yksinomaan korpukseen vuosilta 2011 ja 2012, koska sitä ennen puolustusvoimauudistusta ei aiheena ollut nimettynä julkisessa keskustelussa. Näin ollen teeman mukaista keskustelua ei edes ollut mahdollista käydä julkisesti ennen vuotta 2011.

2. Kriisinhallinta on teema, joka pitää sisällään sotilaallista kriisinhallintaa sekä siviilikriisinhallintaa käsittelevän sisällön. Kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuminen on Puolustusvoimien kolmas tehtävä. Kriisinhallintalaki määrittää osallistumisen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lain mukaan Suomi voi osallistua kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta ylläpitävään tai palauttavaan sekä humanitaariseen ja siviiliväestön suojaamiseen tähtäävään sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lain mukaan suomalaisia voi palvella kriisinhallinta-tehtävissä kerralla enintään 2000.⁴¹

⁴¹ Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta 2006.

Kriisinhallinta aiheutti myös käsitteenä keskustelua, koska aina ei edustajilla ollut selvillä, mitä termi tarkoittaa tai mitä se pitää sisällään. Myös toiminnan volyymin painotuksista sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan välillä keskusteltiin. Seuraava sitaatti kansanedustaja Krista Kiurun (sdp) puheenvuorosta 17.3.2010 toimii hyvänä esimerkkinä:

”Arvoisa puhemies! Konfliktien ehkäisy ja kriisinhallinta ovat keskeisiä avaimia tulevaisuuden ongelmien ratkaisussa. Haasteena tulee jatkossa olemaan se, miten sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta sovitetaan yhteen. Itse lähdän siitä oletuksesta, että sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta toimivat eri mandaateilla ja eri tehtäväkuvilla, joten se tendenssi, joka on nähtävissä myös suuren salin keskusteluissa, ei voi johtaa siihen, että me sekoitamme sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan.”

3. Materiaalihankinnat on teema, joka käsittää Puolustusvoimien materiaalihankintoja käsittelevän sisällön. Teema nousi keskusteluissa tasaisesti esiin läpi koko tarkastelujakson. Keskustelun sävy kuitenkin muuttui alun neutraalista keskustelusta loppupuolen jyrkkään ja jopa kärjistävään väittelyyn.

Kuvaava esimerkki on edustaja Yrttiahon (vr) vastauspuheenvuoro 2.5.2012:

Arvoisa herra puhemies! Edustaja Salolaisen huoli siitä, että Puolustusvoimien materiaalihankintojen varat loppuisivat tai uhkaisivat Suomen puolustusta on kyllä aivan turha. Harvalta ministeriöllä on 1,5 miljardin puskureita, kuten puolustusministeriöllä nimenomaan näiden jo myönnettyjen tilausvaltuuksien muodossa, ja lisäksi siirtyviä varoja viime vuodelta 300 miljoonaa. Tällaisten puskurien olemassa ollessa ei kannata kyllä kokea suurta pelkoa. Tällä ilmeisesti leivotaan seuraavaan puolustusselontekoon mittavia uusia hankintoja: Hornetien uudistamista, Laivue 2020 Merivoimille ja koko panssarivaunu- ja -torjunta-arsenaalin uudistaminen - siis useiden, jopa kymmenien miljardien varustautumisohjelmia.”

4. Määrärahat ja talous on teema, joka käsittää rahaa, resursseja, taloutta ja taloustilannetta käsittelevän puolustuskeskustelun. Aineistosta on selkeästi havaittavissa, että tarkastelujakson ensimmäisellä puoliskolla määräraha ja talous -teema ei noussut merkittävästi keskusteluissa esille. Sen sijaan jälkimmäisellä puoliskolla teema liittyi erittäin moneen käsiteltävään aiheeseen, joko suoraan tai välillisesti. Teeman alle on huomioitu vain ne puheenvuorot, joissa määrärahoista ja taloudellisista asioista on keskusteltu yleisellä tasolla tai taloustilanteen takia. Hyvin monessa keskustelussa ja puheenvuorossa määrärahoista puhuttiin esimerkiksi Puolustusvoimauudistuksen yhteydessä, jolloin keskustelua ei huomioitu *määrärahat* -teeman alle. Tulkinnan siitä, mihin teemaan keskustelu huomioidaan, on tehnyt tutkija itse.

Poliittisen ilmapiirin tulevaa muutosta kuvastaa hyvin sitaatti kansanedustaja Minna Sirnön (vas) kirjallisesta esityksestä:

*"Eduskunta edellyttää, että puolustusmäärärahojen osalta luovutaan muista hallinnonaloista poikkeavasta indeksikorotuskäytännöstä, koska korkeammille indeksikorotuksille ei ole turvallisuuspoliittisia perusteita eikä muiden tähdellisempien menotarpeiden takia myöskään taloudellisia mahdollisuuksia."*⁴²

5. Arktinen alue ja turvallisuus on teema, joka käsittää keskustelun arktisen alueen kehittymisestä sekä sen aiheuttaman muutoksen Suomen turvallisuusympäristössä. Arktisesta alueesta keskusteltiin myös taloudellisesta näkökulmasta. Vaikka teema on esiintynyt hyvin usein muussa julkisessa keskustelussa (media, uutisoinnit, lehtiartikkelit), ei se noussut selkeästi esiin omana käsitteenään, vaan liittyi hyvin usein johonkin toiseen teemaan, esimerkiksi Nato-jäsenyyteen.

Esimerkkinä lainaus edustaja Markku Laukkasen (kesk) puheenvuorosta 18.11.2009:

"Arktisen alueen taloudellisen merkityksen kasvun myötä rannikkovaltioilla on suuri intressi huolehtia aluevalvonnasta, meriturvallisuudesta ja turvata suvereniteettinsa pohjoisilla merialueilla. Suomi haluaa ulko- ja turvallisuuspolitiikallaan edistää pohjoisten alueiden vakautta, ja Pohjois-Euroopan turvallisuuden ja vakauden edistämisen näkökulmasta on tärkeää, että Suomi osallistuu täysimääräisellä tavalla pohjoismaiseen turvallisuuspoliittiseen yhteistyöhön."

6. Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyö on teema, joka käsittää Nato-jäsenyyteen ja Suomen sotilaalliseen liittoutumattomuuteen ja yhteistyöhön liittyvän sisällön. Myös Pohjoismaiseen puolustusyhteistyöhön liittyvä keskustelu kuuluu tämän teeman alle. Aihepiirejä käsiteltiin sekä neutraalisti että varsin voimakkain sanakääntein, riippuen käsiteltävästä aiheesta ja puhujasta. Välillä näkyi vastakkainasettelua yleisen asevelvollisuuden sekä puolustusvoimauudistuksen kanssa.

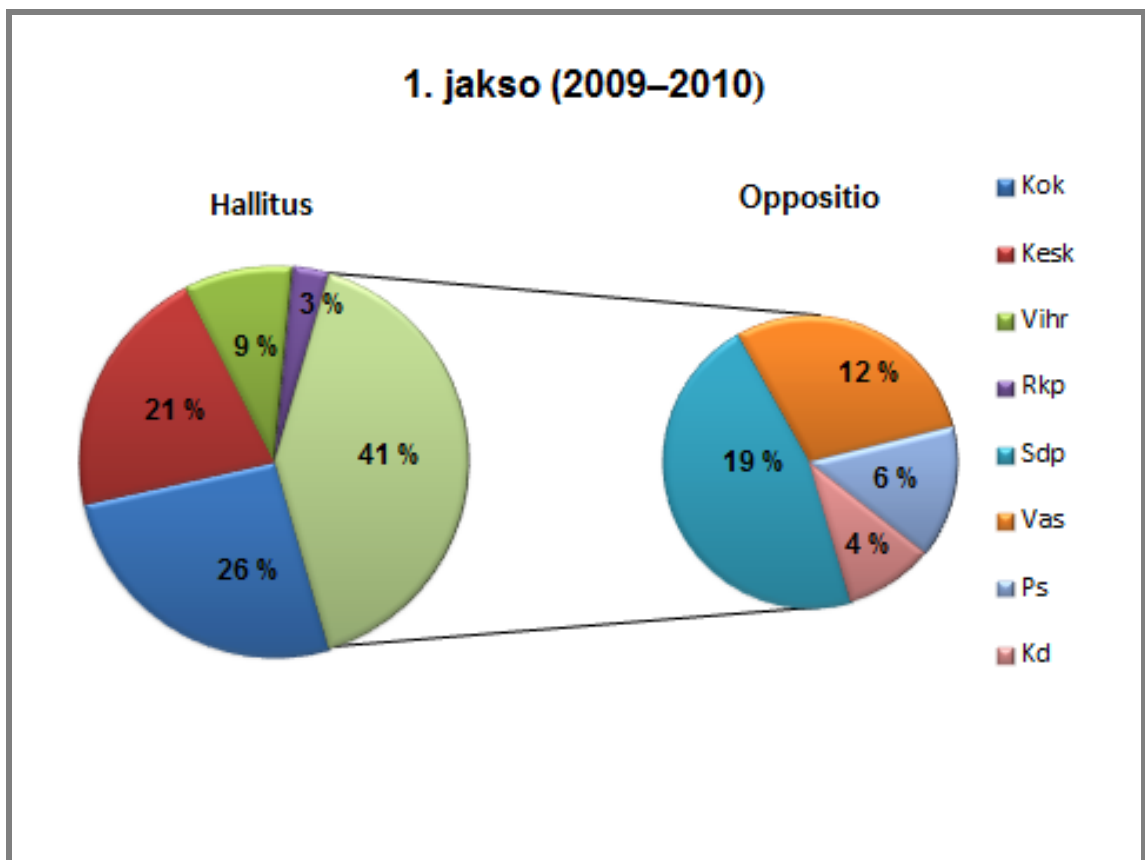
Esimerkkinä tästä on edustaja Hongiston (ps) puheenvuoro 12.4.2012: *"Kun puolustusvoimauudistusta ja varuskuntien lakkauttamisia puolustellaan pienenevillä varusmiesikäluokilla, minä ihmettelen, miksi vapautuvia koulutusreservejä ei kohdenneta reserviläisten kouluttamiseen lisäämällä kertausharjoituksia. Jos hallitus todella aikoo puolustaa koko isänmaata, ei reservejä pienentämällä enää pärjätä ja ylläpidetä uskottavaa maanpuolustustahtoa ja*

⁴² Eduskunnan pöytäkirja 16.12.2009.

maanpuolustuskykyä. Arvoisa herra puhemies! Minä pelkään pahoin, että reservin pienentämiset ovat vain yksi syy, jolla meitä ohjaillaan kohti Nato-jäsenyyttä.”

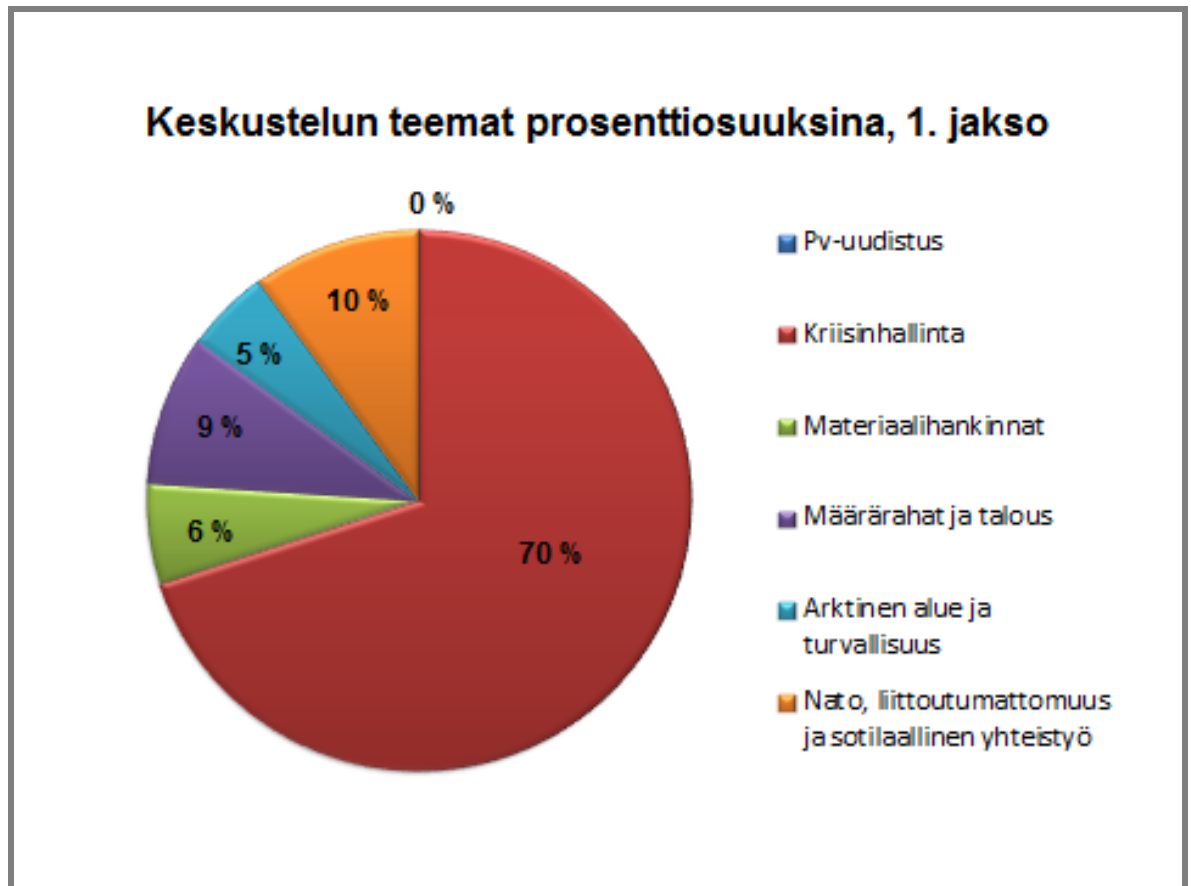
3.3 Keskustelun osallistujat

Eduskunnassa käydyn puolustuskeskustelun tarkastelulla selvitettiin sitä, mitkä puolueet osallistuivat keskusteluun ja kuinka paljon. Koko aineistosta eriteltiin puheenvuorot siten, että jokaisesta istunnosta laskettiin puolustuskeskustelun sisältämät puheenvuorot puolueittain. Lisäksi puheenvuorot jaettiin edellä mainittuihin teemoihin. Ministerien käyttämät puheenvuorot laskettiin mukaan, kun aineistoa tarkasteltiin teemoittain. Puolueittain tarkasteltuna ministereiden puheenvuoroja ei ole laskettu mukaan.

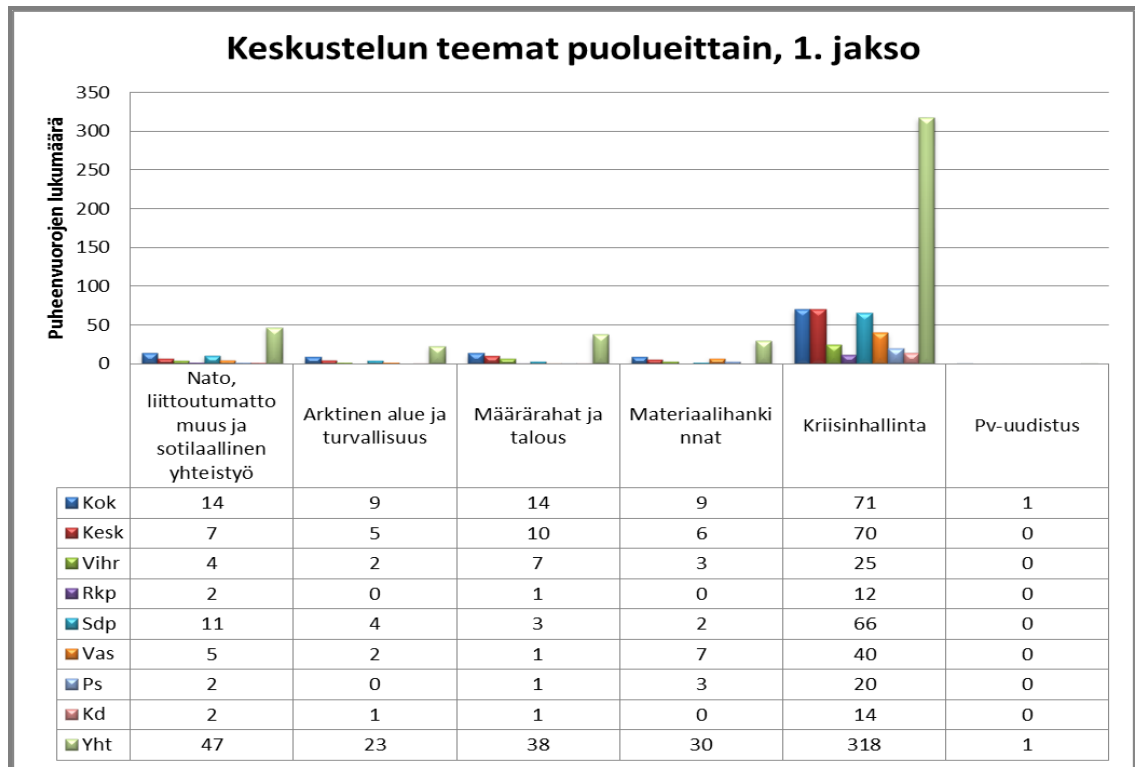
Kaavio 4: Tutkimuksen aineiston 1. jakson muodostamat puheenvuorot (N=457) puolueittain esitettynä

Kuten kaaviosta 4 havaitaan, 1. tarkastelujaksolla hallituspuolueet olivat aktiivisempia keskustelemaan puolustusasioista kuin oppositiopuolueet käyttäen 59 % puheenvuoroista. Näin siitäkin huolimatta, että eduskunnan 200 kansanedustajasta 99 kuului hallituspuolueisiin.

Kaavio 5: Keskustelun teemat prosentteina

Kaaviossa 5 esitetään kuuden sisältöteeman prosentuaalinen jakauma 1. tarkastelujaksolla. Aineistosta eritelty 457 esiintymää on luokiteltu edellä esiteltyjen kuuden teeman alle, minkä jälkeen on laskettu sisältöteemojen prosentuaaliset osuudet. Pienin keskusteltu teema oli arktinen alue ja turvallisuus viiden prosentin osuudella ja suurin oli kriisinhallinta 70 % osuudella. Puolustusvoimauudistus ei yltänyt keskustelun tasolle yhdellä puheenvuorollaan.

Kaavio 6: Keskustelun teemat puolueittain tarkasteltuna

Kuten kaaviosta 6 nähdään, *kriisinhallinta* -teeman mukainen keskustelu muodosti suurimman osan (70 %) tarkastelujaksolla käydyistä puolustuskeskustelusta. Hallituspuolueista keskusteluun osallistuivat eniten Kokoomus ja Keskusta. Puolueet suhtautuivat kriisinhallintaan myönteisesti Kokoomuksen ollessa myönteisin. Muista hallituspuolueista Rkp:n kanta kriisinhallintaan oli kohtalaisen neutraali Vihreiden ollessa enemmän vastaan. Oppositioapuolueista Sdp oli aktiivisin keskustelija. Myös Vasemmisto käytti puheenvuoroja tuodakseen esiin näkökantonsa mikä näkyikin jyrkempinä mielipiteinä kuin Sdp:llä.

Täysistunnoissa keskusteltiin paljon siitä, tulisiko siviilikriisinhallinnan painotusta nostaa sotilaallisen kriisinhallinnan kustannuksella. Erityisesti oppositioapuolueista Vasemmisto oli tämän ajatuksen kannalla. Vasemmisto otti myös monesti keskusteluissa esiin liittoutumattomuuden ja Nato-jäsenyyden väittäen hallituksen vievän Suomea Natoon, lähes keinolla millä hyvänsä. Perussuomalaiset pitivät keskusteluissa matalampaa profiilia ollen kuitenkin sotilaallisen toiminnan kannattaja, vaikkakin puolueen edustajat olisivat enemmän panostaneet kotimaan puolustukseen kuin kansainväliseen toimintaan.

Puolustusvoimauudistus -teeman mukainen keskustelu oli tarkastelujaksolla lähes olematon. Teeman ympärillä käytettiin vain yksi puheenvuoro Perussuomalaisen toimesta. Prosenttiosuudeksi vähäisten puheenvuorojen takia määräytyi 0 %.

Materiaalihankinnat -teeman alla käyty keskustelu on ollut vähäistä. Ainoastaan kahdessa istunnossa materiaalihankinnat ylsi keskustelun tasolle. Tällöin aiheena oli hallituksen esitys pintataistelualusten alumiinirakennesuunnittelusta Suomen, Saksan liittotasavallan ja Amerikan yhdysvaltojen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta. Kyseisessä istunnossa aktiivisimmat keskusteluun osallistujat olivat Kokoomus ja Vasemmisto. Aktiivisin oppositiopuolue oli Keskusta. Kristillisdemokraatit, Ruotsalainen Kansanpuolue ja Vasen ryhmä eivät käyttäneet yhtään puheenvuoroa teemaan liittyen.

Määrärahat ja talous -teeman aktiivisimmat osallistujat ovat olleet hallituspuolueet Kokoomus ja Keskusta. Yleisesti kuitenkin keskustelu on ollut kohtalaisen vähäistä ja painottunut valtion talousarvioesitysten yhteyteen. Keskustelua leimasi tietynlainen positiivisuus; puhujat olivat tyytyväisiä eri puolustusasioiden valmisteluihin ja Puolustusvoimien tapaan reagoida yhä enenevässä määrin heikkenevään taloustilanteeseen. Vielä ei kuitenkaan ole ollut tarvetta supistaa määrärahoja puolustushallinnon toimialalta, joten senkin takia keskustelua on käyty hyvässä hengessä, ikään kuin ilman stressiä ja paineita. Toki aavistusta tulevista muutoksista on jo ollut.

Arktinen alue ja turvallisuus -teeman vilkkain ja samalla ainoa keskustelu arktisesta alueesta turvallisuuden näkökulmasta käytiin 18.11.2009. Aktiivisin osallistuja oli hallituspuolue Kokoomus. Myös Keskusta käytti puheenvuoroja vilkkaasti. Oppositio puolueista SD oli aktiivisin.

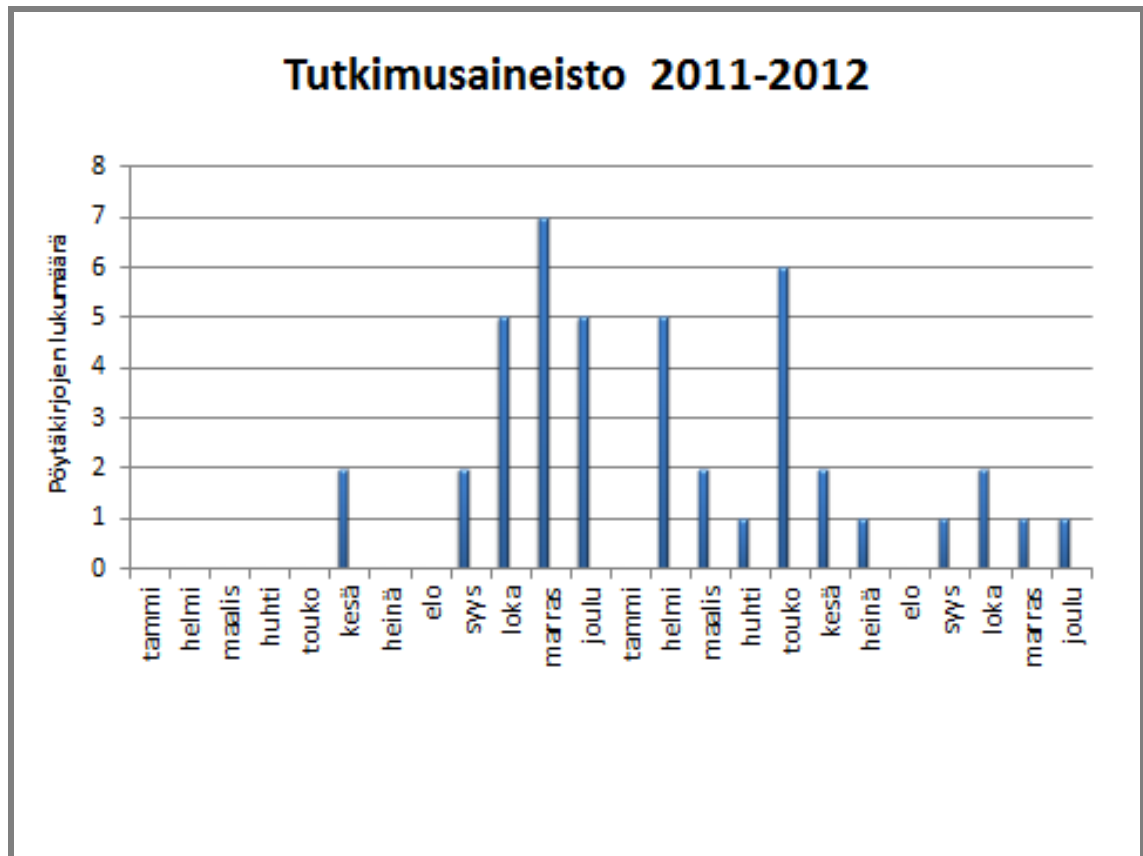
Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyö -teeman mukainen keskustelu oli aktiivisinta 23.11.2010, jolloin käsiteltiin Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomusta ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2009. Eniten puheenvuoroja käyttivät Kokoomus ja SD. Kokoomuksen puheenvuoroista näkyi selkeä Nato-myönteisyys. Kokoomuksen puhujat kannattavat Nato-jäsenyyttä nimenomaan turvallisuuspoliittisiin päätöksiin vaikuttamisen kannalta. Eli Kokoomus haluaa Suomen kuuluvan niiden maiden joukkoon, jotka ovat luomassa niitä turvallisuuspoliittisia päätöksiä, jotka koskevat Eurooppaa ja Suomea. Sen sijaan Vasemmisto on sotilasliittoja vastaan mutta muun siviiliyhteistyön (esim. EU) kannalla.⁴³

⁴³ Eduskunnan pöytäkirja 23.11.2010.

4. EDUSKUNTAKESKUSTELU VUOSINA 2011–2012

Vaalikauden loppupuolella puolueet alkoivat valmistautua tuleviin eduskuntavaaleihin, mikä projisoitui myös täysistuntokeskusteluihin; varsinaista puolustuskeskustelua ei aineiston mukaan käyty alkuvuonna 2011. Vasta eduskuntavaalien jälkeen, kun uusi eduskunta oli aloittanut työnsä, alkoi myös puolustuskeskustelu.⁴⁴

4.1 Keskustelun eteneminen

Kaavio 7: Tutkimusaineisto kuukausittain vuosina 2011 ja 2012

Kaaviosta 7 ilmenee, että puolustuskeskustelu alkoi heti kesäkuussa 2011 Kataisen hallituksen nimittämisen jälkeen. 28.6.2011 eduskunnan istunnon aiheena oli valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 22.6.2011 nimitetyn pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmasta. Teemoista tässä keskustelussa nousivat esiin *määrärahat ja talous, kriisinhallinta ja puolustusvoimauudistus*.⁴⁵

Kesälomilta palattuaan uusi eduskunta aloitti työskentelyn syyskuussa 2011. Syyskuussa puolustuskeskustelun aiheina olivat hallituksen esitys eduskunnalle jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä tehdyn yleissopimuk-

⁴⁴ Eduskunnan pöytäkirjat vuodelta 2011.

⁴⁵ Eduskunnan pöytäkirja 28.6.2011.

sen hyväksymisestä sekä aikaisemmin samana vuonna ollut Atalanta-operaatio. Määrällisesti syyskuussa puolustuskeskustelua esiintyi kahdessa eduskunnan istunnossa.⁴⁶

Lokakuussa 2011 puolustuskeskustelu vilkastui huomattavasti. Keskustelun tasolle puolustusasiat nousivat kuusi kertaa. Suurin yksittäinen aihe, joka aiheutti keskustelua, oli hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2012. Selkeinä teemoina puolustuskeskustelussa nousivat ymmärrettävästi esiin *määrärahat ja talous, puolustusvoimauudistus* sekä *Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyö*⁴⁷ Myös marraskuussa ja joulukuussa keskustelu jatkui edelleen poikkeuksellisen vilkkaana ja puolustuskeskustelua esiintyikin marraskuussa peräti seitsemässä istuntopöytäkirjassa joulukuun yltäessä viiteen mainintaan. Keskeisimpinä aiheina olivat puolustusmenot, jalkaväkimiinat, puolustusvoimien ruoka- ja huollon uudistaminen (ns. PURU-uudistus) eli puolustusvoimien ravitsemispalvelujen yhtiöittäminen sekä Valtioneuvoston selvitys Suomen osallistumisesta YK:n UNIFIL-operaatioon Libanonissa. Teemoista marraskuussa ja joulukuussa esiin nousivat *puolustusvoimauudistus, määrärahat ja talous, kriisinhallinta ja materiaalihankinnat*.⁴⁸

Keskustelun vilkkautta loppuvuoden osalta saattaa selittää uuden eduskunnan innostus ja näyttöhalu. Aktiivisemmalla otteella halutaan kenties näyttää, että uusi eduskunta on toimeliaampi kuin edeltäjänsä ja kiinnostunut kansaa koskettavista asioista. Myös taluskriisi näyttäytyi keskustelussa eri tavalla kuin aikaisemmin. Nyt puolustusasioihin haettiin syitä ja perusteluja yhä enemmän myös taloudellisista näkökohdista, ei pelkästään toiminnallisista näkökohdista.

Eduskunnan palattua joululomilta, jatkui myös puolustuskeskustelu. Erityisesti *puolustusvoimauudistus* synnytti keskustelua helmikuussa, jolloin teemaan liittyvää keskustelua esiintyi yhteensä viidessä pöytäkirjassa (154 puheenvuoroa). Vilkkain keskustelu käytiin täysistunnossa karkauspäivänä 29.2.2012, jolloin keskustelun aiheena oli välikysymys Puolustusvoimien uudistamissuunnitelmista. Teemaan liittyviä puheenvuoroja käytettiin tällöin yhteensä 121 kpl. Myös teemat *materiaalihankinnat* ja *Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyö* näyttäytyivät helmikuun keskusteluissa. Maaliskuussa 2012 keskustelu jatkui samoilla teemoilla. Keskeisimpiä aiheita olivat puolustusministeri Stefan Wallin (rkp) selitely- ja vastauspuheenvuorot liittyen puolustusvoimauudistuksen valmisteluprosessiin ja sen ohjaukseen sekä ohjushankinnat.

⁴⁶ Eduskunnan pöytäkirjat 6.9.2011 ja 7.9.2011.

⁴⁷ Eduskunnan pöytäkirjat 10.10.2011, 11.10.2011, 12.10.2011, 13.10.2011, 19.10.2011 ja 26.10.2011.

⁴⁸ Eduskunnan pöytäkirjat 2.11.2011, 8.11.2011, 9.11.2011, 17.11.2011, 23.11.2011, 24.11.2011 ja 30.11.2011, 1.12.2011, 7.12.2011, 12.12.2011, 14.12.2011 ja 15.12.2011.

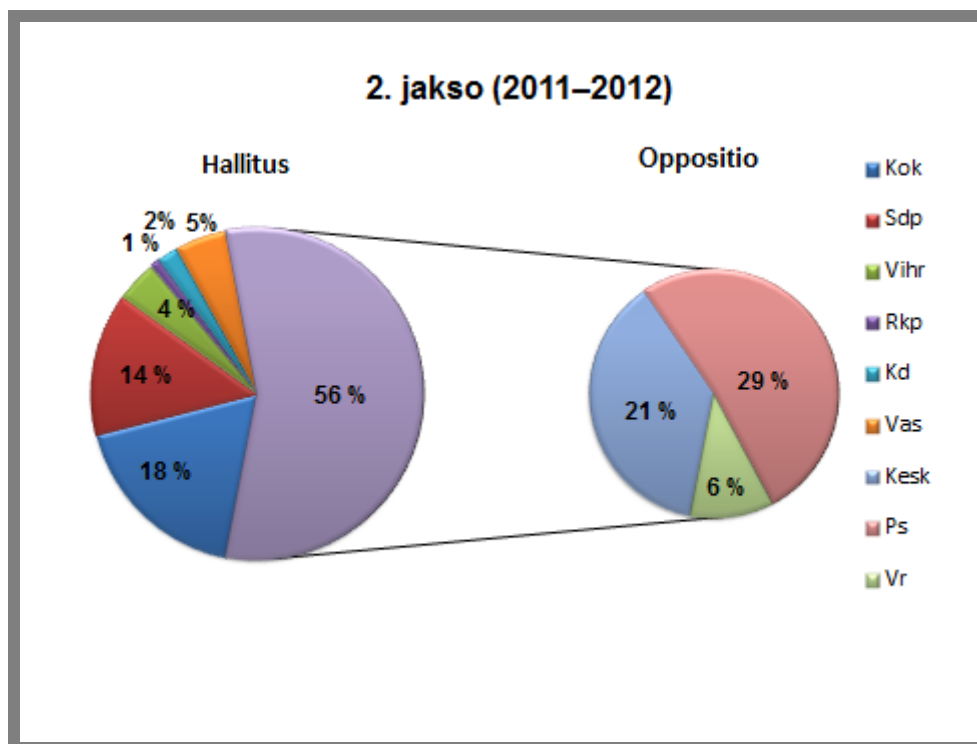
Myös heikkenevä taloudellinen tilanne alkoi näyttäytyä yhä selkeämmin puolustuskeskustelussa. Oikeastaan koko kevättä 2012 leimasi hallitus- ja oppositioapuolueiden paikoitellen jopa väittelyksi yltynyt keskustelu määrärahojen leikkauksista ja uudistusten toteutuksista.

Huhti–toukokuussa keskustelu jatkui vilkkaana teemojen ja aiheiden pysyessä enimmäkseen samoina. Uutena aiheena keskusteltiin teeman *Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyön* alla Suomen osallistumisesta Islannin ilmatilan valvontaan.⁴⁹ Kesä- ja heinäkuussa vaihdettiin muutamia puheenvuoroja *puolustusvoimauudistuksen ja määrärahat ja talous* -teeman ympärillä.

Puolustuskeskustelu alkoi jälleen syyskuussa ja jatkui tasaisena vuoden loppuun. Keskustelua käytiin samojen teemojen ympärillä kuin alkuvuonnakin. Hyvin kuvaavaa koko vuoden 2012 keskustelulle oli se, että käsiteltävät aiheet ja teemat liittyivät hyvin monesti rahaan tai vallitsevaan heikkoon taloustilanteeseen.

4.2 Keskustelun osallistujat

Seuraavassa tarkastellaan sitä, miten eri puolueet ovat käyttäneet puheenvuoroja keskusteltaessa puolustusasioista eduskunnan täysistunnoissa.

Kaavio 8: Tutkimuksen aineiston 2. jakson muodostamat puheenvuorot (N=936) puolueittain esitettynä

⁴⁹ Eduskunnan pöytäkirja 24.5.2012.

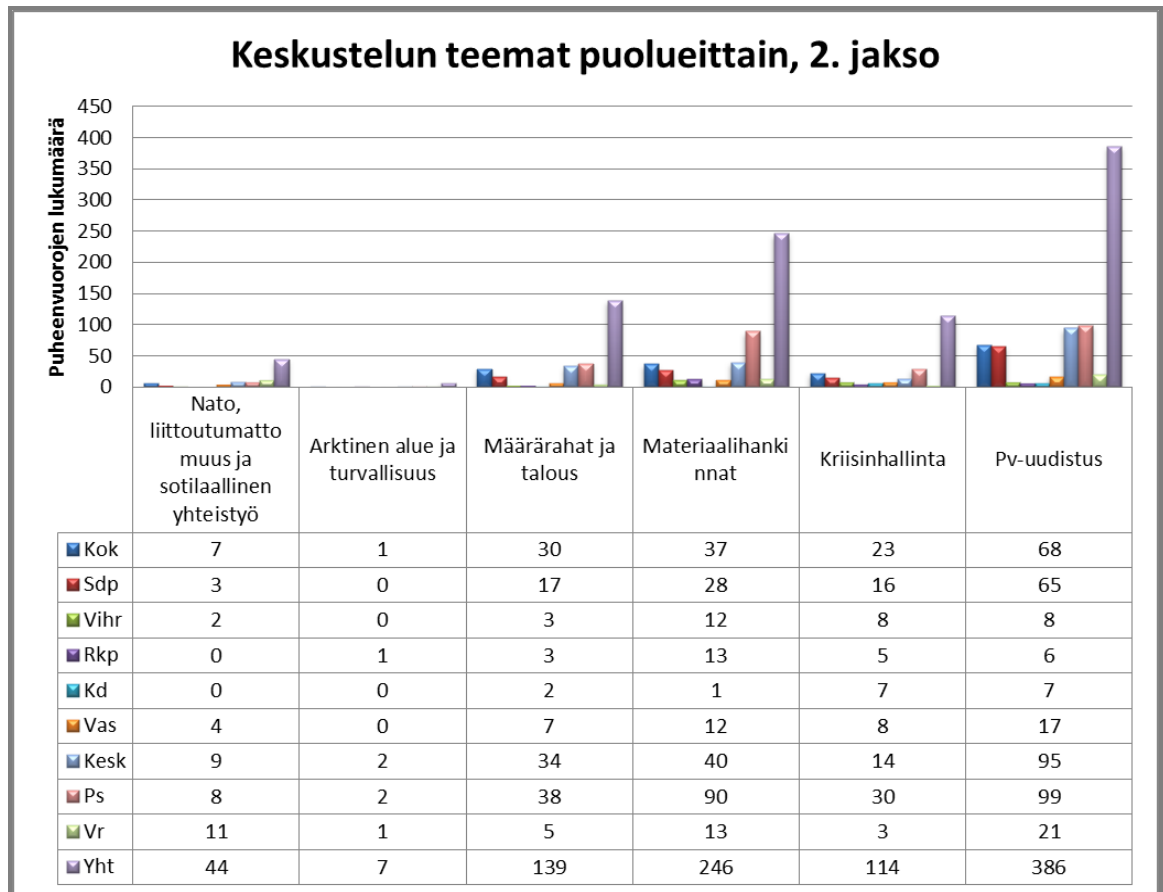
Kaaviosta 8 nähdään, että tarkastelujaksolla hallituspuolueet olivat passiivisempia keskustelemaan puolustusasioista kuin oppositiopuolueet käyttäen vain 44 % puheenvuoroista, vaikka eduskunnan 200 kansanedustajasta enemmistö eli 124 edustajaa kuului hallituspuoleisiin ja vähemmistö eli 76 edustajaa oppositioon.⁵⁰ Hallituspuolueista Kokoomus käytti eniten puheenvuoroja 18 % osuudella, SD:n ollessa toiseksi aktiivisin 14 % osuudella. Oppositiopuolueista selkeästi aktiivisin puolue oli PS käyttäen 29 % puheenvuoroista. Keskusta oli toiseksi aktiivisin 21 % osuudella.

Kaavio 9: Keskustelun teemat prosentteina

Kaaviossa 9 esitetään kuuden sisältöteeman prosentuaalinen jakauma 2. tarkastelujaksolla. Aineistosta eritelty 936 esiintymää on luokiteltu edellä esiteltyjen kuuden teeman alle, minkä jälkeen on laskettu sisältöteemojen prosentuaaliset osuudet. Pienin keskusteltu teema oli arktinen alue ja turvallisuus yhden prosentin osuudella ja suurin oli puolustusvoimauudistus 41 % osuudella. Puolustusvoimauudistuksen osalta on todettava, että varsinainen keskustelu aloitettiin vasta 2. tarkastelujaksolla.

⁵⁰ <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=xz03912125514886&cmd=download> , 3.3.2014.

Kaavio 10: Keskustelun teemat puolueittain tarkasteltuna

Kuten kaaviosta 10 nähdään *kriisinhallinta* -teeman mukainen keskustelu väheni huomattavasti edelliseen tarkastelujaksoon verrattuna. Teeman mukainen keskustelu oli lähes olematonta vaaleista aina marraskuun lopulle saakka. Poikkeuksen tekee 30.11.2011 ja 12.12.2011 käydyt keskustelut, jolloin aiheena olivat valtioneuvoston selvitys Suomen osallistumisesta YK:n UNIFIL-operaatioon Libanonissa sekä valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Afganistanin tilanteesta ja Suomen kokonaistuesta Afganistanille, mukaan lukien osallistumisesta sotilaalliseen kriisinhallintaan. Kyseisten istuntojen keskustelu oli selkeästi vilkkainta koko tarkastelujaksolla. Puheenvuoroja käytettiin kyseisinä päivinä yhteensä 99 kpl, joka on 87 % koko tarkastelujakson kriisinhallinta -teeman mukaisista puheenvuoroista (114 kpl).

Kun tarkastellaan koko 2. jaksoa, PS erottui aktiivisimpana puhujana käyttäen yhteensä 30 puheenvuoroa, Kokoomuksen ollessa toiseksi aktiivisin 23 puheenvuorolla. SD osallistui kriisinhallintakeskusteluun kolmanneksi aktiivisimmin 16 puheenvuorolla.

Vuonna 2012 ei sellaista keskustelua, joka voidaan luokitella kriisinhallintateeman alle, käyty kertaakaan. Kriisinhallintakeskustelu on yleisesti ollut harvempaa kuin ennen eduskuntavaaleja. Tämä näkyy erityisesti oppositiopuolueiden käyttämien puheenvuorojen määrässä. Myös

taloustilanne ja vallitseva talouskriisi näyttäyty selkeästi keskustelussa. Erityisesti PS kokee kriisinhallinnan kasvattamisen vievän rahoja kotimaan puolustukselta.

Puolustusvoimauudistus -teeman mukainen keskustelu alkoi vähäisenä kesäkuussa 2011, jolloin PS käyttivät muutaman puheenvuoron. Keskustelu vilkastui syksyn 2011 aikana, jolloin aktiivisimmat osallistujat olivat hallituspuolueista Kokoomus ja SD. Opposition puolueista Keskusta ja PS osallistuivat myös keskusteluun aktiivisesti, PS:n ollessa useassa istunnossa aktiivisin keskustelija.

Lähtökohtaisesti kaikki puolueet olivat sitä mieltä, että puolustusvoimauudistus on tarpeellinen toimenpide, jotta Suomen puolustuskyky voidaan ylläpitää hyvänä jatkossakin mutta uudistuksen toteutustapa jakoi mielipiteitä. Varsinkin opposition mielestä uudistusta oli valmisteltu huonosti eli eduskuntaa ei ollut pidetty riittävän tietoisena uudistuksen vaiheista. PS ihmetteli myös tilannetta, jossa vallitsevan taloustilanteen ja samanaikaisen puolustusvoimauudistuksen aikana panostetaan sotilaalliseen kriisinhallintaan, vaikka kotimaan puolustusasiat ovat kovan kulukuurin alla.

Pääministeri Katainen (kok) perustelee uudistusta seuraavalla tavalla tuoden mukaan myös taloudellisen aspektin: ”*Tämä henkilöstön vähentämistarvehan tuli esille jo silloin alkutalvesta, kun puolustusvoimauudistuksesta kerrottiin. On hyvä pitää mielessä, miksi tämä tehdään: siksi, että ikäluokkien koko pienenee. Eli vaikka Suomessa haluttaisiin käyttää merkittävästi lisää rahaa maanpuolustukseen, niin sitä ei kannattaisi käyttää nykyiseen rakenteeseen. Tästä on hyvin laaja yksimielisyys sen takia, että jos se lisäraha käytettäisiin vaikkapa nykyiseen rakenteeseen, niin silloin meillä menisivät resurssit epätarkoituksenmukaisella tavalla. Palkkakustannukset, tilakustannukset olisivat suuremmat kuin materiaalikustannukset. Ja kun meillä on tällainen hyvä periaate ollut, että kolmasosa kalustoon, kolmasosa palkkoihin ja kolmasosa toimintaan, niin sillä on Suomea pystytty puolustamaan. Eli kun Suomi muuttuu, niin Suomea pitää myös osata uudistaa. Totta kai tässä on taustalla myös sitten talouden tasapainostustarpeita.*”

Materiaalihankinnat -teeman mukaisen keskustelun syyskaudella 2011 sekä alkuvuonna 2012 ylivoimaisesti aktiivisin puolue oli oppositiopuolue Perussuomalaiset. Myös toinen oppositiopuolue Keskusta osallistui keskusteluihin aktiivisesti. Kokoomus oli puolestaan aktiivisin hallituspuolue. Istuntojen aiheina oli tarkastelujaksolla mm. jalkaväkimiinoista luopuminen, hallituksen esitys eduskunnalle valtiontalousarvioksi vuodelle 2012 sekä hallituksen esi-

tys eduskunnalle tutkimus-, kehitys-, testaus- ja arviointihankkeista Suomen ja Amerikan yhdysvaltojen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä.

Keskustelu jalkaväkimiinoista luopumisesta nosti esiin taloustilanteen muuttumisen ja edustajat alkoivatkin pohtia aikanaan tehdyn päätöksen mielekkyyttä. Esimerkiksi keskusteltaessa jalkaväkimiinoista luopumisesta, korvaavien asejärjestelmien hintaa pidettiin liian isona vallitsevassa taloustilanteessa. Tästä johtuen muun muassa Perussuomalaiset esittivät, että miinoista luopumisesta luovutaan.⁵¹ Miinoista luopumisen puolesta puhuivat erityisesti Vihreät ja SD. Myös muut puolustustarvikehankinnat synnyttivät vilkasta keskustelua ja hankintojen mielekkyyttä kritisoitiinkin nimenomaan huonontuneen taloustilanteen vuoksi. Muut syyt, esimerkiksi muutokset turvallisuusympäristössä, jäivät keskustelussa vähemmälle mutta nousivat kuitenkin esiin.

Määrärahat -teeman mukainen keskustelu vilkastui syyskaudella 2011, niin kuin yleisesti koko puolustuskeskustelukin, ollen kuitenkin huomattavasti vähäisempää kuin esimerkiksi teemojen *materiaalihankinta* ja *Puolustusvoimauudistus* aikaansaama keskustelu. Selkeästi aktiivisin puolue oli Perussuomalaiset, jonka edustajat olivat yleisesti puolustusmäärärahojen leikkauksia kannalla vallitsevasta heikosta taloustilanteesta johtuen. Leikkauksia tulisi kuitenkin toteuttaa kansainvälisestä toiminnasta, ei kotimaan toimintarahoista. Samoilla linjoilla oli myös oppositiopuolue Vasemmisto. Vasemmisto osallistuminen keskusteluun oli tosin huomattavasti heikompaa kuin Perussuomalaisilla. Vasemmisto käytti vain muutaman *määrärahat ja talous* -teemaan liittyvän puheenvuoron koko tarkastelujakson aikana.

Oppositiopuolue Keskustalla ja hallituspuolue Kokoomukselle oli tyypillistä keskusteluun osallistumisen samankaltaisuus. Eli Keskustan ollessa aktiivinen, sitä oli myös Kokoomus, ja päinvastoin. Vilkkainta keskustelu oli aina loppuvuonna. Pienemmät puolueet (KD, R, VR ja Vihreät) eivät juuri osallistuneet teeman mukaiseen keskusteluun. Tässä yhteydessä on hyvä tarkentaa, että em. puolueet osallistuivat toki puolustuskeskusteluun mutta eivät kyseisen teema alla. Eli pienimmät puolueet käyttivät puheenvuoroja samoissa keskusteluissa kuin isommatkin puolueet mutta lähestyivät asiaa monesti muista näkökulmista kuin taloudellisista, esim. ideologisista näkökulmista.

Arktinen alue ja turvallisuus -teeman mukainen keskustelu oli hyvin vähäistä tarkastelujaksolla. Yhteensä käytettiin vain seitsemän teeman mukaista puheenvuoroa. Mitä tämä merkitsee? Huomattava on, että vaikka arktisen alueen turvallisuus on huomioitu vuoden 2012 se-

⁵¹ Eduskunnan pöytäkirja 6.9.2011.

lonteossa⁵², siitä on syntynyt hyvin vähän keskustelua eduskunnassa koko tutkimuksen tarkastelujaksolla. Tästä voi vetää johtopäätöksen, että joko arktisia asioita on käsitelty alla kuin eduskunnassa, esim. valiokunnissa tai erilaisissa työryhmissä, tai sitten arktisten asioiden selonteot ja strategiat ovat niin alkuvaiheessa, että niitä ei ole haluttu nostaa keskustelun tasolle eduskuntaan.

Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyö -teeman mukainen keskustelu oli vähäistä. Vaikka yleisesti puolustuskeskustelua käytiin vuosina 2011–2012 yhteensä 43:ssa eduskunnan täysistunnossa, teeman *Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyö* mukaista keskustelua käytiin vain viidessä istunnossa; kerran vuonna 2011 jolloin keskustelun aiheena oli Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 22.6.2011 nimitetyn pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmasta⁵³, ja neljä kertaa vuonna 2012, jolloin aiheina olivat muun muassa hallituksen esitys eduskunnalle tutkimus-, kehitys-, testaus- ja arviointihankkeista Suomen ja Amerikan yhdysvaltojen välillä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä (Hornetien JASSM-ohjushankinta) sekä suullinen kysymys n:o 61 Suomen osallistuminen Islannin ilmatilan valvontaan⁵⁴. Hallituspuolueista Kokoomus oli aktiivisin keskusteluun osallistujien samalla selkeästi Nato-myönteisin. Toinen aktiivin hallituspuolue oli SD. Myös muut hallituspuolueet osallistuivat keskusteluun. Selkeästi vähiten keskusteluun osallistui KD käyttäen vain kaksi kyseisen teeman mukaista puheenvuoroa.

⁵² Valtioneuvoston selonteko, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012, s. 14,19 ja 66.

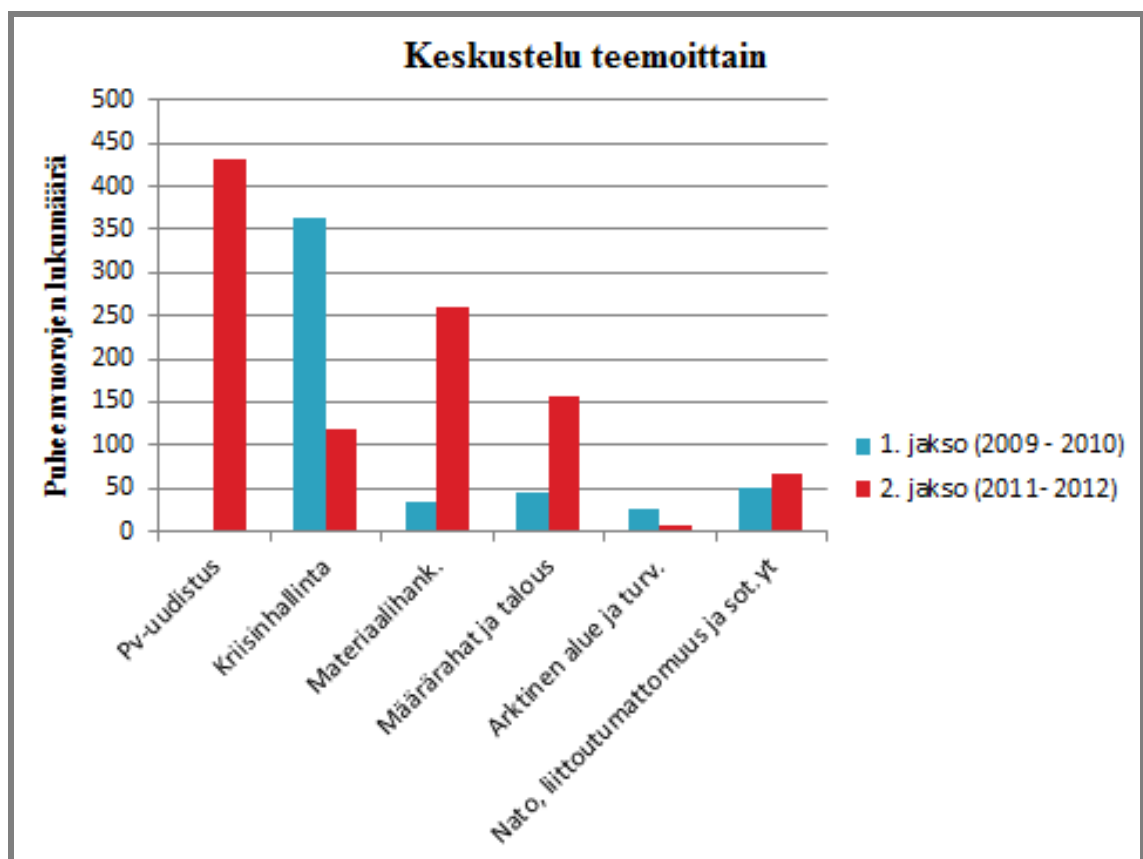
⁵³ Eduskunnan pöytäkirja 29.6.2011.

⁵⁴ Eduskunnan pöytäkirjat 22.2.2012, 24.5.2012, 7.6.2012 ja 18.10.2012.

5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Eduskunnassa käyty julkinen puolustuskeskustelu jaettiin tutkimuksessa kahteen tarkastelujaksoon; vuoden 2009 lopulta vuoden 2011 eduskuntavaaleihin ja vuoden 2011 vaaleista vuoden 2012 loppuun. 1. tarkastelujaksolla käytettiin puolustuskeskusteluissa yhteensä 520 puheenvuoroa (ml. ministerit). 2. tarkastelujaksolla puheenvuoroja käytettiin yhteensä 1038.

Keskustelun sisällöstä erottui kuusi teemaa, jotka ovat puolustusvoimauudistus, kriisinhallinta, materiaalihankinnat, määrärahat ja talous, arktinen alue ja turvallisuus sekä Nato, liittoutumattomuus ja Suomen sotilaallinen yhteistyö. Näistä kriisinhallinta oli selkeästi suosituin keskusteluteema 1. tarkastelujaksolla. 2. jaksolla teemoista nousivat esiin puolustusvoimauudistus, materiaalihankinnat ja määrärahat ja talous.

Kaavio 11: Keskustelun teemat jaksoittain ja lukumäärittäin tarkasteltuna

Kuten kaavio 11 osoittaa, 1. tarkastelujaksolla keskustelua käytiin lähes yksinomaan kriisinhallinta -teeman ympärillä. Tämä kertoo siitä, että taloustilanne ei vielä ollut heikentynyt niin paljon, että sillä olisi ollut yleisesti vaikutusta keskustelun teemoihin. 1. tarkastelujaksolla, ja erityisesti sen alkupuolella, keskusteltiin vielä aiheista, jotka olivat sotilaspoliittisesti ajankohtaisia. Keskustelua käytiin nimenomaan aiheista itsestään, eikä niinkään siitä, oliko aihe tai teema taloustilanteeseen suhteutettuna perusteltu tai oikeutettu.

Kriisinhallinta -teeman näyttäytymisestä selkeästi eniten keskusteluissa 1. tarkastelujaksolla voidaan myös päätellä Suomen haluavan näyttää maailmalle (Nato, USA, YK), että maa on valmis panostamaan yhteisten asioiden eteen, vaikka maan omat resurssit olisivatkin pienet. Keskustelu heijastaa myös hallituksen ja opposition poliittisen linjan eroa. Oppositio pitää kriisinhallintaa tärkeänä mutta jotta se pystyisi olemaan vähän eri mieltä kuin hallitus, se haluaisi panostaa voimakkaammin siviilikriisinhallintaa. Keskustelu heijastaa myös selkeää eroa lähestymistavassa tai näkökulmassa. Hallituspuolueet peilaavat Suomen toimintoja ulkomaiden näkökulmasta eli miettivät miltä Suomen ratkaisut ja toiminta näyttävät muiden maiden näkökulmasta, kun taas oppositio lähestyi asioita oman maan sisältä ja sisäisistä näkökulmista.

Talouden yhä heikkenevä tilanne alkoi kuitenkin jo näkyä keskustelussa 1. tarkastelujakson loppupuolella. Tästä mielenkiintoisena yksittäisenä havaintona ja ajan henkeä kuvaavana on ollut nimenomaan kriisinhallinta -teeman ympärillä käyty keskustelu. Käydessäni aineistoa läpi, tein saman havainnon kuin minkä edustaja Pekka Haavisto (vihr) mainitsee ryhmäpuheenvuorossaan 23.11.2010:

"Arvoisa puhemies! Tälle päivälle on varmasti kuvaavaa se, että kun sanotaan sana "kriisinhallinta", ei enää tarkoiteta sotilaallista kriisiä ja sen hallintaa vaan puhutaankin talouskriisistä." Tämä havainto pitää todellakin paikkansa. Ennen talouskriisiä kriisinhallinnalla tarkoitettiin Suomen toimimista tai osallistumista sotilaalliseen kriisinhallintaan tai siviilikriisinhallintaan mutta globaalien talouskriisien myötä yhä useampi julkiseen keskusteluun osallistunut tarkoitti kriisinhallinnalla nimenomaan talouskriisiä ja ratkaisemiseksi tehtyjä toimia.

Keskusteluun osallistujia tarkasteltaessa havaitaan, että 1. tarkastelujaksolla hallituspuolueet ovat olleet huomattavasti aktiivisempia osallistumaan puolustuskeskusteluun kuin oppositio-
puolueet. Tilanne kuitenkin muuttui päinvastaiseksi vuoden 2011 eduskuntavaalien jälkeen; oppositiopuolueet ovat olleet selkeästi aktiivisempia keskustelussa, kuin hallituspuolueet, vaikka muodostavatkin vähemmistön. 2. tarkastelujaksolla oppositiopuolue Keskustalla ja hallituspuolue Kokoomukselle oli tyypillistä keskusteluun osallistumisen samankaltaisuus. Eli Keskustan ollessa aktiivinen, sitä oli myös Kokoomus, ja päinvastoin. Vilkkainta keskustelu oli aina loppuvuonna, jolloin keskustelun aiheena oli seuraavan vuoden talousarvioesitys. Mistä tämä kertoo? Yksi syy saattaa olla, että uusi eduskunta ja sen kansanedustajat haluavat kenties antaa äänestäjilleen hyvän vaikutelman osallistumalla aktiivisesti yhteisiin asioihin. Toinen syy saattaa olla se, että uusi eduskunta halusi yksinkertaisesti puuttua raha-asioihin jyrkemmin vallitsevan taloustilanteen johdosta ja antaa näin ikään kuin paremman ja aktiivi-

semman kuvan itsestään. Toki myös opposition ja hallituspuolueiden välinen valtapolitiikka vaikuttaa asiaan; ylivaltaa keskusteluissa ei saa toiselle antaa.

Myös EU-kriittiset puolueet, kuten PS, ovat selkeästi hakeneet talouskriisistä perusteluita antamalleen kritiikille. Ja kautta muidenkin puolueiden talouskriisistä haetaan syntipukkia kaikkeen mikä ei miellytä puolueita. Taloudesta on kaiken kaikkiaan tullut yhä merkittävämpi tekijä puolustuskeskustelussa ja koko turvallisuuspolitiikassa nimenomaan asioiden kyseenalaistamisen työkaluna.

1. tarkastelujaksolla keskustelussa käytetyt puheenvuorot olivat kohtalaisen neutraaleja sävyllään. Puolueiden aatteellinen suuntaus näkyy edustajien puheenvuoroissa mutta ei jyrkkänä. Monissa keskusteluissa oppositiopuolueet kyseenalaistivat hallituspuolueiden esittämiä asioita mutta niitä kyseenalaistettiin nimenomaan asian syiden ja toimintojen kautta, ei niinkään taloudellisten näkökulmien kautta. Tarkasteltaessa tilannetta jakson loppupuolella, tilanne alkoi muuttua ja käsiteltäviä puolustusasioita kritisoiitiin yhä enenevässä määrin taloudellisin perustein. Tällöin jo tiedostettiin seuraavan vaalikauden olevan taloudellisesti paljon haastavampi; julkistaloudessahan kaikki muutokset näkyvät hieman myöhässä

Analysoitaessa 2. tarkastelujaksoa selkeänä trendinä voidaan havaita, että teemat *materiaalihankinnat ja määrärahat ja talous* ovat nousseet *puolustusvoimauudistuksen* kanssa julkisen puolustuskeskustelun keskiöön. Nämä ovat teemoja, joihin talous ja raha oleellisesti liittyvät. Muutos 1. jaksoon verrattuna on ollut huomattava. Tämä kertoo selkeästi globaalien talouskriisien ja Suomen muuttuneen taloustilanteen vaikutuksesta käytyyn puolustuskeskusteluun. Toki vaalien myötä muuttuneella eduskunnan kokoonpanolla on saattanut olla vaikutusta käydyn keskustelun teemoihin mutta puheenvuoroista voi selkeästi havaita talouskriisin tuoman jännitteen ja epävarmuuden.

Koska hallituspuolueet, pääministeri, puolustusministeri ja eduskuntakin ovat tutkimuksen tarkastelujaksolla muuttuneet, on yli vaali- ja hallituskauden kestävästä linjauksista ollut haasteellista pitää kiinni. Tämä ilmenee muun muassa hallituksen kannan muutoksina; esimerkiksi tietyissä tapauksissa sen minkä edellinen hallitus on ”luvannut”, on uuden hallituksen ollut pakko muuttaa ja perustella muutosta muuttuneella tilanteella esim. talouskriisillä. Tästä hyvänä esimerkkinä on pääministeri Kataisen puheenvuoro 29.3.2012:

”Arvoisa herra puhemies! Mikä on muuttunut edellisen selonteon aikana? Taloustilanne on muuttunut. Taloustilanne on muuttunut hyvin radikaalisti, ja enpä oikein usko, että kukaan kovin heppoisin perustein sanoisi, että esimerkiksi ne perustelut, linjaukset, joissa puolustus-

menojen arvioitiin ja ajateltiin kasvavan 2 prosenttia vuodessa, olisivat tänä päivänä enää päätöksenteon perusta.”⁵⁵

Toisaalta muuttunut taloustilanne on tarjonnut mahdollisuuden käyttää materiaalihankintoja yhteiskuntaa elvyttävänä keinona. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat Rauma-luokan ohjusveneidän elinkaaripäivitykset sekä Sisu-kuorma-autohankinnat, joista molemmista keskusteltiin hyvin positiiviseen sävyyn eduskunnassa.

Myös *puolustusvoimauudistuksen* ympärillä käyty keskustelu on ollut mielenkiintoista. Vaikka puolustusvoimauudistus usein liitetään julkisessa keskustelussa talouden kriisiaikoihin, on siinä pohjimmiltaan ollut kyse rakenteellisesta uudistuksesta, jolla on tarkoitus taata jatkossakin puolustusvoimien hyvä suorituskyky. Näin ollen uudistus on antanut samaan aikaan vaikuttavan globaalin talouskriisin myötä hieman vääränlaisen kuvan alkuperäisestä tarkoituksesta. Toki syvenevä talouskriisi on ollut omiaan vauhdittamaan uudistuksen toteutusta mutta se ei kuitenkaan ollut uudistuksen lähtökohtana.

Tarkasteltaessa puolustuskeskusteluja molemmilla tarkastelujaksoilla havaitaan yleisesti keskusteluille olevan tyypillistä, että puolustusasioista ja -teemoista keskusteltiin, kun täysistunnon aihe oli puolustusasioihin liittyvä. Mikäli aihe oli johonkin muuhun hallinnonalaan liittyvä, keskustelu harvoin kääntyi puolustusasioihin. Tyypillistä oli myös se, että keskustelu jatkui kahden tai kolmen peräkkäisen täysistunnon ajan. Kun keskustelun synnyttämä aihe oli ikään kuin keskusteltu loppu, saattoi tulla pidempi aika, jolloin istunnoissa ei mikään puolustusaihe noussut varsinaisesti keskustelun tasolle.

Mielenkiintoista oli myös havaita joidenkin kansanedustajien tietämättömyys puolustusasioista. Osalle edustajista ei esimerkiksi ollut täysin selvää mitä termillä ”alueellinen puolustus” tarkoitetaan. He uskoivat varuskuntien lakkauttamisen jättävän suoria aukkoja Suomen puolustukseen ja kritisoivatkin lakkautuksia vedoten puolustuskyvyn alueelliseen heikkenemiseen.

Kuten 2. luvussa on todettu, tieteenfilosofisesti tutkimus asemoituu sosiaalisen konstruktivismiin. Teorian ilmeneminen näkyy mm. seuraavassa 29.6.2011 käydyssä keskustelussa, jossa edustajat Jyrki Yrttiaho (vr) ja Ilkka Kanerva (kok) keskustelevat näkemyksistään:

⁵⁵ Eduskunnan pöytäkirja 29.3.2012.

Yrttiaho: ”Liittosuhdetta vahvistaa vielä kirjaus transatlanttisen yhteistyön kehittämisestä kahdenvälisesti ja EU:n osana Yhdysvaltojen kanssa. Yhdysvaltojen suurlähetystön kädenjälki näkyy. (Ilkka Kanerva: Ei näy!) — Siihen edustaja Kanerva ei sano ”kyllä”, mutta ehkä joskus vuosien päästä me voimme siitä lukea.”

Kanervan vastaus: ”Mutta eiköhän sovita, edustaja Yrttiaho, että sellaisilla vihjailuilla, joissa sanotaan Suomen hallitusohjelmaa kirjoitettavan joissain muissa osoitteissa kuin syvästä suomalaisesta kansanvallasta kumpuavissa poliittisissa puolueissa, ei enää tähän nyky maailman aikaan kyllä kyetä ketään vakuuttamaan. Minä toivon, että me olemme samaa mieltä siitä, ettei luoda sellaisia vihjailevia todellisuuksia.”

Sosiaaliseen konstruktivismiin viitaten, eduskunnassa käytettävät puheenvuorot ovat täynnä edustajien omia tulkintoja ja johtopäätöksiä, joita he pitävät tietynlaisina oikeina totuuksina käsiteltävistä asioista. Jokainen puolue ja sen edustaja on valinnut mielipiteilleen ja ajatuksilleen tietyn näkökulman, jonka kautta he asioita käsittelevät. Näkökulman valintaan vaikuttaa edustajien oma arvomaailma ja siten myös edustajan edustaman puolueen arvomaailma. Näin ollen eduskunnan keskusteluissa esiintyy niin monta oikeaa ”todellisuutta” kuin on edustajia-kin.

LÄHTEET

PRIMÄÄRIAINIESTO

Eduskunnan pöytäkirjat

2009:

PTK 86/2009 vp 1.9.2009

PTK 89/2009 vp 8.10.2009

PTK 95/2009 vp 20.10.2009

PTK 97/2009 vp 22.10.2009

PTK 108/2009 vp 18.11.2009

PTK 109/2009 vp 19.11.2009

PTK 113/2009 vp 26.11.2009

PTK 118/2009 vp 3.12.2009

PTK 126/2009 vp 15.12.2009

PTK 127/2009 vp 16.12.2009

2010:

PTK 1b/2010 vp 3.2.2010

PTK 8/2010 vp 12.2.2010

PTK 10/2010 vp 18.2.2010

PTK 24/2010 vp 16.3.2010

PTK 25/2010 vp 17.3.2010

PTK 26/2010 vp 18.3.2010

PTK 34/2010 vp 8.4.2010

PTK 35/2010 vp 9.4.2010

PTK 49/2010 vp 7.5.2010

PTK 54/2010 vp 20.5.2010

PTK 55/2010 vp 21.5.2010

PTK 56/2010 vp 26.5.2010

PTK 69/2010 vp 21.6.2010

PTK 79/2010 vp 8.9.2010

PTK 84/2010 vp 16.9.2010

PTK 91/2010 vp 29.9.2010

PTK 115/2010 vp 17.11.2010

PTK 118/2010 vp 23.11.2010

PTK 119/2010 vp 24.11.2010

PTK 128/2010 vp 9.12.2010

PTK 130/2010 vp 13.12.2010

PTK 131/2010 vp 14.12.2010

PTK 132/2010 vp 15.12.2010

2011:

PTK 137/2010 vp 13.1.2011

PTK 139/2010 vp 18.1.2011

PTK 22/2011 vp 28.6.2011

PTK 23/2011 vp 29.6.2011

PTK 27/2011 vp 6.9.2011

PTK 28/2011 vp 7.9.2011

PTK 49/2011 vp 10.10.2011

PTK 50/2011 vp 11.10.2011

PTK 51/2011 vp 12.10.2011

PTK 52/2011 vp 13.10.2011

PTK 59/2011 vp 26.10.2011

PTK 63/2011 vp 2.11.2011

PTK 65/2011 vp 8.11.2011

PTK 66/2011 vp 9.11.2011

PTK 71/2011 vp 17.11.2011

PTK 74/2011 vp 23.11.2011

PTK 75/2011 vp 24.11.2011

PTK 78/2011 vp 30.11.2011

PTK 79/2011 vp 1.12.2011

PTK 81/2011 vp 7.12.2011

PTK 84/2011 vp 12.12.2011

PTK 86/2011 vp 14.12.2011

PTK 87/2011 vp 15.12.2011

2012:

PTK 5/2012 vp 10.2.2012

PTK 6/2012 vp 14.2.2012

PTK 8/2012 vp 16.2.2012

PTK 11/2012 vp 22.2.2012

PTK 15/2012 vp 29.2.2012

PTK 27/2012 vp 21.3.2012

PTK 31/2012 vp 29.3.2012

PTK 35/2012 vp 12.4.2012

PTK 45/2012 vp 2.5.2012

PTK 46/2012 vp 3.5.2012

PTK 48/2012 vp 8.5.2012

PTK 49/2012 vp 9.5.2012

PTK 56/2012 vp 24.5.2012

PTK 58/2012 vp 30.5.2012

PTK 63/2012 vp 7.6.2012

PTK 64/2012 vp 12.6.2012

PTK 72/2012 vp 19.7.2012

PTK 82/2012 vp 19.9.2012

PTK 99/2012 vp 18.10.2012

PTK 103/2012 vp 25.10.2012

PTK 111/2012 vp 15.11.2012

PTK 132/2012 vp 18.12.2012

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Chydenius-instituutin julkaisu- ja 2/2001. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Gylfason T., Holmström B., Korkman S., Söderström H., Vihriälä V. 2010. Nordics in global crisis, Vulnerability and resilience. ETLA B242, Helsinki: Yliopistopaino.

Hansen L. 2006. Security As Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War. New York, USA: Routledge.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Limnell, J. 2009. Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 29. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Sisällönanalyysi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html, viitattu 6.3.2014.

Simola, A. ja Reunanen, E., 2010. Kaikki toistaiseksi hyvin – Kansainvälinen finanssikriisi journalismissa. Akateeminen tutkimus. Tampereen Yliopisto.

Reunanen, E. 2003. Budjettijournalismi julkisena keskusteluna. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Rahkonen, J. 2006. Journalismi taistelukenttänä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto.

Roos, J. P. 2001. Sosiaalisen konstruktionismin kritiikki. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta [verkkojulkaisu]. www.mv.helsinki.fi/home/jproos/konstruktio.htm, viitattu 18.3.2014.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vähänen M. 2011. Talouskriisin anatomia. Metaforinen luenta eduskunnan talousretoriikasta. Pro gradu –tutkielma. Tampereen Yliopisto.

MUUT LÄHTEET

Koivula, Tommi, YTT: *EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (YUTP) ja Suomi: suhteet, muutos ja kehitysmahdollisuudet*, Luento EUK66 20.8.2013, Santahamina.

Laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta. 31.3.2006/211. www.finlex.fi, viitattu 3.3.2014.

Liikanen Erkki, Suomen Pankin pääjohtaja, Puhe: ”Talouskriisi ja keskuspankkien muuttuva rooli”. Paasikivi-seura 25.11.2013.

Salminen M. ja Pykälä J. 2012. Finanssikriisin vaikutus Suomen ja Euroopan unionin jäsenmaiden puolustusmenoihin. Suomen Sadankomitean tilaama selvitys.

Turvallinen Suomi, tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta.

Valtioneuvoston selonteko, Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012.

Valtiontalouden kehyykset vuosille 2014-2017.

Valtion talousarvioesitykset 2009-2013.

Visuri P. 1997. Turvallisuuspolitiikka ja strategia. Juva: WSOY.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2010.

www.eduskunta.fi, viitattu 3.3.2014.

www.maaailmanmuutos.fi, viitattu 3.3.2014.

www.valtioneuvosto.fi, viitattu 3.3.2014.

www.etla.fi/tutkimushankkeet/eu-talouskriisin-jalkeen, viitattu 4.3.2014.